

Kulturutskottets betänkande 2024/25:KrU5

Kulturarv

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete och genomförda insatser. Motionsyrkandena handlar bl.a. om kulturmiljövård, krisberedskap, museifrågor och nationella minoriteter.

I betänkandet finns 22 reservationer (S, SD, V, C, MP) och sex särskilda yttranden (S, SD, C). I ett särskilt yttrande förklarar Sverigedemokraterna att partiet har ett andrahandsyrkande vad gäller fäbodar och odlingslandskapets kulturarv. Sverigedemokraterna har även ett andrahandsyrkande vad gäller frågan om att upprätta en nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet.

Behandlade förslag

Cirka 120 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Kulturmiljövård	7
Odlingslandskapets kulturarv	10
Det kyrkliga kulturarvet	12
Krisberedskap och digitalisering	15
Museifrågor	21
Nationella minoriteters kultur.....	24
Repatriering	27
Forum för levande historia	30
Motioner som bereds förenklat.....	32
Reservationer	33
1. Förutsättningar för kulturmiljövård, punkt 1 (SD)	33
2. Bidrag till kulturmiljövård, punkt 2 (S)	34
3. Odlingslandskapets kulturarv, punkt 3 (S)	35
4. Odlingslandskapets kulturarv, punkt 3 (SD).....	35
5. Skyddet av det kyrkliga kulturarvet, punkt 4 (SD)	36
6. Det kyrkliga kulturarvet och kulturmiljölagen, punkt 5 (S).....	37
7. Kulturens betydelse för krisberedskapen, punkt 6 (MP).....	38
8. Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet, punkt 7 (S).....	39
9. Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet, punkt 7 (SD)	40
10. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (SD)	41
11. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (C).....	42
12. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (MP).....	43
13. Digital arkivering, punkt 9 (S).....	43
14. Arkivutredningen, punkt 10 (S, V)	44
15. Museifrågor, punkt 11 (S)	45
16. Museifrågor, punkt 11 (MP).....	46
17. Nationella minoriteters kultur, punkt 12 (SD)	48
18. Nationella minoriteters kultur, punkt 12 (V)	48
19. Nationella minoriteters kultur, punkt 12 (MP)	50
20. Repatriering, punkt 13 (S)	51
21. Repatriering, punkt 13 (V, MP).....	51
22. Forum för levande historia, punkt 14 (MP)	53
Särskilda yttranden	54
1. Odlingslandskapets kulturarv, punkt 3 (SD).....	54
2. Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet, punkt 7 (SD)	54
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (S)	54
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (SD)	54
5. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (C).....	55
6. De svenska världsarven (S)	55
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	57
Motioner från allmänna motionstiden 2024/25	57
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	70

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förutsättningar för kulturmiljövård

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1337 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–5,

2024/25:1347 av Anna-Lena Hedberg m.fl. (SD) yrkandena 2 och 5 samt

2024/25:2648 av Aron Emilsson (SD) yrkande 3.

Reservation 1 (SD)

2. Bidrag till kulturmiljövård

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 40 och

2024/25:3188 av Bo Broman (SD).

Reservation 2 (S)

3. Odlingslandskapets kulturarv

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1022 av Anders W Jonsson (C) yrkande 1,

2024/25:1337 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 9,

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 68 och 69,

2024/25:1569 av Daniel Bäckström (C) och

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 10.

Reservation 3 (S)

Reservation 4 (SD)

4. Skyddet av det kyrkliga kulturarvet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:344 av Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S) yrkandena 1 och 2,

2024/25:1277 av Mirja Räihä m.fl. (S) och

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 11 och 12.

Reservation 5 (SD)

5. Det kyrkliga kulturarvet och kulturmiljölagen

Riksdagen avslår motion

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 46.

Reservation 6 (S)

6. Kulturens betydelse för krisberedskapen

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 27 och 28 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 67 och 68.

Reservation 7 (MP)

7. Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 13 och 14 samt

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 47.

Reservation 8 (S)

Reservation 9 (SD)

8. Digitalisering av kulturarvet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 15,

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 29 och

2024/25:2958 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkandena 8 och 9.

Reservation 10 (SD)

Reservation 11 (C)

Reservation 12 (MP)

9. Digital arkivering

Riksdagen avslår motion

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkandena 18 och 19.

Reservation 13 (S)

10. Arkivutredningen

Riksdagen avslår motion

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 39.

Reservation 14 (S, V)

11. Museifrågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:153 av Per-Arne Håkansson (S),

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 30–32,

2024/25:1845 av Fredrik Olovsson m.fl. (S),

2024/25:2272 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),

2024/25:2406 av Magnus Resare m.fl. (M),

2024/25:2410 av Magnus Resare (M) och

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkandena 41 och 44.

Reservation 15 (S)

Reservation 16 (MP)

12. Nationella minoriteters kultur

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1421 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 1,

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 20 och

2024/25:1935 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 10.

Reservation 17 (SD)

Reservation 18 (V)

*Reservation 19 (MP)***13. Repatriering**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1321 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 4,

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 4,

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 42 och

2024/25:3193 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 22.

Reservation 20 (S)

Reservation 21 (V, MP)

14. Forum för levande historia

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:136 av Magnus Jacobsson (KD),

2024/25:983 av Mauricio Rojas m.fl. (L) yrkandena 1–3, 6 och 7 samt

2024/25:1321 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 22 (MP)

15. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 11 februari 2025

På kulturutskottets vägnar

Mats Berglund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Berglund (MP), Robert Hannah (L), Alexander Christiansson (SD), Lawen Redar (S), Kristina Axén Olin (M), Lars Mejern Larsson (S), Jonas Andersson (SD), Azadeh Rojhan (S), Emma Ahlström Köster (M), Magnus Manhammar (S), Runar Filper (SD), Ewa Pihl Krabbe (S), Peter Ollén (M), Vasiliki Tsouplaki (V), Roland Utbult (KD), Catarina Deremar (C) och Daniel Lönn (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ca 120 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2024/25 om bl.a. kulturmiljö, krisberedskap och digitalisering, museifrågor, nationella minoriteters kultur och Forum för levande historia. Av dessa bereds ca 60 yrkanden i förenklad form eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, främst i betänkandena 2022/23:KrU6, 2023/24:KrU5 och 2023/24:KrU11. En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilaga 1. De yrkanden som bereds förenklat finns även i bilaga 2.

Utskottet har fått information från Riksantikvarieämbetet, Svenska kyrkan, Sametingets kulturnämnd, Statens fastighetsverk, Kungliga Operan, Sveriges Kommuner och Regioner, utredningen om ändamålsenlig hyressättning för vissa byggnader och finansmarknadsminister Niklas Wykman. I samband med en inrikes resa till Skåne län 2024 fick utskottet information från bl.a. Judiska församlingen i Malmö, Form/Design Center, KKAM i Höganäs (Konst, Keramik, Ateljé, Museum) och Höganäs kommun. Utskottet har även gjort studiebesök på Stiftelsen Skansen och Statens försvarshistoriska museer – Armémuseum.

Utskottets överväganden

Kulturmiljövård

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förutsättningar för kulturmiljövård och bidrag till kulturmiljövård.

Jämför reservation 1 (SD) och 2 (S).

Motionerna

Förutsättningar för kulturmiljövård

Runar Filper m.fl. (SD) menar i kommittémotion 2024/25:1337 yrkande 1 att stödet och den politiska viljan för kulturmiljövård är eftersatt och att regeringen bör verka för nationella mål och riktlinjer för att främja kulturell planering. Motionärerna framför i yrkande 2 att regeringen genom myndighetsdirektiv ska förstärka samordningen för att trygga helhetssynen på kulturmiljöerna och i yrkande 3 att regeringen bör genomföra en nationell översyn av hur efterlevnaden av gällande lagstiftning kan säkerställas och den kommunala kompetensen förstärkas. Motionärerna framför i yrkande 4 att regeringen bör tillsätta en utredning om hur staten, kommuner och kommersiella aktörer kan samverka och stimulera exploatörer att undvika påtaglig påverkan på landskaps- och stadsbilden. Motionärerna menar vidare i yrkande 5 att regeringen bör verka för att införa åtgärdskrav och vite för de aktörer som inte respekterar kulturhistoriska och allmännyttiga skönhetsvärden.

Anna-Lena Hedberg m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2024/25:1347 yrkande 2 att regeringen bör verka för att förstärka kommunernas kulturmiljökompetens och i yrkande 5 att regeringen bör verka för nationella mål för estetisk hållbarhet och medborgerlig förankring.

Aron Emilsson (SD) menar vidare i motion 2024/25:2648 yrkande 3 att regeringen bör verka för skärpta krav avseende kulturmiljöhänsyn och skärpta straff för överträdelser.

Bidrag till kulturmiljövård

Lawen Redar m.fl. (S) framför i kommittémotion 2024/25:3110 yrkande 40 att statens stöd till kulturmiljövård bör möta behovet av vårdinsatser i kulturmiljöer över hela landet. Bidraget till kulturmiljövård har enligt motionärerna en avgörande betydelse för att en mångfald av kulturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas. Regeringen bör enligt motionärerna göra en översyn av vårdbehovet och värna Sveriges kulturmiljöer.

Bo Broman (SD) menar i motion 2024/25:3188 att regeringen bör utreda finansiering av renoveringen av k-märkta byggnader, t.ex. genom medfinansiering från det organ som gett byggnaden märkningen.

Bakgrund

Riksdagen antog 2013 nationella mål för det statliga kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). Målet är bl.a. att främja ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas. Ett verktyg i det arbetet är att förklara byggnader som byggnadsminnen. Det finns både statliga byggnadsminnen och s.k. enskilda byggnadsminnen. Det finns 280 statliga byggnadsminnen och de utgörs av t.ex. kungliga slott, regerings- och domstolsbyggnader, försvarsanläggningar, broar, fyrar och järnvägsmiljöer. Regeringen beslutar om att inrätta statliga byggnadsminnen efter förslag från Riksantikvarieämbetet (RAÄ). Det finns nära 2 200 enskilda byggnadsminnen som skyddas enligt beslut av länsstyrelsen. Bestämmelser om enskilda byggnadsminnen finns i 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950) förkortad KML. En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar.

Med ”särskilt värdefulla byggnader” avses byggnader som enligt 8 kap. 13 § plan- och bygglagen (2010:900) förkortad PBL, är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. För dessa byggnader gäller ett generellt förvanskingsförbud. Byggnadsnämnden får i varje enskilt fall ta ställning till om byggnaden har sådana värden och i vilken mån den tänkta åtgärden strider mot förvanskingsförbudet eller inte.

RAÄ har det nationella ansvaret för utveckling och förmedling av kunskap inom byggnadsvård och kulturarvsförvaltning. Verksamheten omfattar allt från forskning och metodutveckling till kunskapsspridning och nätverksbyggande inom metoder och material, konservering och förvaltning.

Bidrag till kulturmiljövård fördelas inom ramen för anslaget 7:2 inom utgiftsområde 17. Anslaget uppgår 2025 till knappt 300 miljoner kronor. Bidrag fördelas av länsstyrelsen till bl.a. vård av värdefulla kulturmiljöer. Med anledning av kommande förändringar i Boverkets byggregler och i regelverket för bygglov har regeringen gett Boverket i uppdrag att genomföra en ny satsning på att öka den kommunala kompetensen inom tillämpningen av PBL, med anslutande författningar. Med anledning av uppdraget ökas anslaget 7:2 med 5 miljoner kronor årligen för 2025–2030 för att stärka arbetet med kunskapsunderlag för kulturmiljö i den kommunala planeringen¹.

Enligt KML har RAÄ överinseende över kulturmiljöarbetet i landet. Det innebär att bl.a. utveckla samarbetet mellan olika aktörer inom området och

¹ Se även utgiftsområde 18, avsnitt 3.

att analysera konsekvenserna för kulturmiljön av förändringar i samhället. RAÄ är också det centrala expertorganet i frågor kring KML och har rätt att meddela föreskrifter och allmänna råd om hur delar av KML ska tillämpas.

Länsstyrelsen har ansvar över kulturmiljövården i länet, kontrollerar att KML följs, prövar tillstånd samt lämnar råd och information. Länsstyrelsen kan också bevilja bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefulla kulturlandskap och byggnader.

Kommunerna har ansvar för kulturmiljöfrågor utifrån bestämmelserna i PBL. Lagen reglerar användning av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska utvecklas. Inför större förändringar eller ingrepp upprättar kommunerna detaljplaner som närmare beskriver var och hur det är tillåtet att bygga. Det är också kommunerna som ansvarar för att byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, inte förvanskas.

I regleringsbrevet för 2021 fick sex statliga fastighetsförvaltande myndigheter i uppdrag att redogöra för arbetet med att verka förebildligt för att bidra till hållbara gestaltade livsmiljöer och till det nationella målet för arkitektur, form och design. Det var Fortifikationsverket, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Statens fastighetsverk, Trafikverket och Affärsverket svenska kraftnät, och Boverket fick uppdraget att sammanställa redovisningarna. Av sammanställningen framgår att uppdraget bl.a. bidragit till att utveckla frågorna inom myndigheterna men att det fortfarande finns vissa förutsättningar som behöver beaktas, bl.a. kontinuitet, styrning, samverkan samt kompetens (Boverket, Ku2021/02343).

Enligt Myndigheten för kulturanalys ökar kommunernas kulturmiljökompetens. Av de kommuner som besvarade myndighetens enkät uppgav 50 procent att de hade tillgång till antikvarisk kompetens 2021 (Kulturfakta 2022:6).

Regeringen beslutade den 10 juni 2021 (Fi2021/02330) att ge Boverket i uppdrag att koordinera Sveriges deltagande i Europeiska kommissionens initiativ Det nya europeiska Bauhaus (NEB). Ett resultat av det nationella arbetet är utlysningen Visioner i norr, för framtidens vackra, hållbara och inkluderande livsmiljöer. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet i februari 2023. Boverkets webbplats Hållbar stad (www.hallbarstad.se) möjliggör erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer. Boverket deltar även i Rådet för hållbara städer som samlar ett antal myndigheter med ansvar för forsknings- och innovationsfinansiering. Boverkets uppdrag att vara nationell kontaktpunkt för NEB gäller så länge initiativet pågår eller till dess att regeringen beslutar något annat (Fi2022/01726).

Utskottets ställningstagande

Förutsättningar för kulturmiljövård

Utskottet delar uppfattningen att det är av stor vikt att skydda kulturmiljön och bevara det historiska arvet. En levande och välbevarad kulturmiljö har stor

betydelse både för människors välbefinnande och för olika regioners attraktionskraft. Riksdagen har beslutat om nationella mål för det statliga kulturmiljöarbetet och ansvariga myndigheter arbetar för att stödja berörda aktörer. Utskottet finner därmed inte skäl till ett tillkännagivande i enlighet med motionsyrkandena men avser att fortsätta att följa frågorna noggrant. Utskottet avstyrker motionerna 2024/25:1337 (SD) yrkandena 1–5, 2024/25:1347 (SD) yrkandena 2 och 5 samt 2024/25:2648 (SD) yrkande 3.

Bidrag till kulturmiljövård

Utskottet noterar att riksdagen har beslutat om bidrag till kulturmiljövård och att regeringen stärker arbetet med kunskapsunderlag för kulturmiljö i den kommunala planeringen. Utskottet finner inte skäl till ett tillkännagivande i enlighet med motionsyrkandena och avstyrker motionerna 2024/25:3110 (S) yrkande 40 och 2024/25:3188 (SD).

Odlingslandskapets kulturarv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att värna fäbodbruket och odlingslandskapets kulturmiljöer.

Jämför reservation 3 (S) och 4 (SD) samt särskilt yttrande 1 (SD).

Motionerna

Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) framför i kommittémotion 2024/25:3108 yrkande 10 att regeringen bör värna fäbodbruket. Motionärerna menar att fäbodvallar med betande djur skapar förutsättningar för att bevara den biologiska mångfalden, värna kulturarvet och öka självförsörjningsgraden.

Runar Filper m.fl. (SD) menar i kommittémotion 2024/25:1337 yrkande 9 att ersättningar till jordbrukare för skötsel av natur- och kulturmiljöer ger kostnadseffektiv miljönytta. Regeringen bör därför se över möjligheterna att ta fram ytterligare incitament och resurser för att stärka arbetet med restaurering av natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet.

Martin Kinnunen m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2024/25:1395 yrkande 68 att regeringen bör verka för ett livskraftigt och levande fäbodjordbruk. Motionärerna menar vidare i yrkande 69 att det behövs ytterligare incitament och resurser för att stärka arbetet med restaurering av natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet.

Anders W Jonsson (C) menar i motion 2024/25:1022 yrkande 1 att det är nödvändigt att åtgärder vidtas för att bl.a. öka kunskapsspridningen om fäbodbruket. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ska föreslå lagändringar för att värna ett levande fäbodbruk.

Daniel Bäckström (C) menar i motion 2024/25:1569 att det behövs åtgärder som säkerställer den nordsvenska brukshästens fortlevnad, användbarhet och utveckling i Sverige. Motionären menar att den nordsvenska brukshästen är en smidig och användbar allroundhäst med ett kulturhistoriskt värde.

Bakgrund

Jordbruksverket kan bevilja stöd för att sköta fäbodar med fäbodbete för att bevara ett levande fäbodbruk. Huvudvillkoret för att få ersättning för fäbodar är att ansökan gäller en eller flera fäbodar som är godkända av länsstyrelsen och som omfattar minst 6 hektar fäbodbete för varje fäbod. Det går att få ytterligare ersättning för mark och skötsel och länsstyrelsen bestämmer i så fall vilka extra skötselvillkor som ska gälla.

Jordbruksverket fördelar även stöd till generella åtgärder som bidrar till att restaurera och bevara natur- och kulturmiljöer i odlingslandskap och renskötselområden. Det omfattar även samlingar av hus och byggnader som är kulturhistoriskt värdefulla och gör området mer attraktivt. För att kunna få bidrag behöver projektet bl.a. bidra till att stärka landskapets natur- och kulturvärden inom en by eller bygd.

Naturvårdsverket arbetar med frågan om att bevara den biologiska mångfalden i odlingslandskapet, vilket ofta innebär att även värdefulla kulturmiljöer behöver bevaras. Naturvårdsverket fick i mars 2022 uppdrag av regeringen (M2022/00547) att inrätta ett samlat nationellt program för ersättning till restaurering av ängs- och betesmarker, naturvårdsbränning i vissa ängs- och betesmarker, lövtäkt i ängs- och betesmarker, samt slåtter av vissa hävdberoende myrmarker. Naturvårdsverket slutredovisade uppdraget i april 2024 och har beslutat om föreskrifter (NFS 2024:3) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald.

Det går även att få stöd från Skogsstyrelsen för kulturmiljövård och sociala värden i skogen. Det kan röra sig om att t.ex. sköta kulturmiljöer genom att röja och rensa upp igenvuxen mark, märka ut stig eller vandringsled, sikthuggning eller åtgärder för friluftsanordningar.

Jordbruksverket har på uppdrag av regeringen och i samråd med ett flertal olika aktörer bestämt vilka inhemska husdjursarter och raser som Sverige ska ta ett nationellt bevarandeansvar för. I Jordbruksverkets handlingsplan för uthållig förvaltning av svenska husdjursraser 2023–2027 nämns den nordsvenska brukshästen som en av de husdjursraser som omfattas av svenskt bevarandeansvar. Jordbruksverket anger att Föreningen Nordsvenska Hästen har fått ansvar att värna rasen. Föreningen har fått visst projektstöd från landsbygdsprogrammet och är avelsorganisation för avel med nordsvensk brukshäst.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna har i uppdrag att bl.a. fördela bidrag till bevarandet av kulturarvet i odlingslandskapet. Utskottet delar uppfattningen att det är viktigt att restaurera och bevara odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer men finner yrkandena delvis tillgodosedda och avstyrker motionerna 2024/25:1022 (C) yrkande 1, 2024/25:1337 (SD) yrkande 9, 2024/25:1395 (SD) yrkandena 68 och 69, 2024/25:1569 (C) och 2024/25:3108 (S) yrkande 10.

Det kyrkliga kulturarvet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skyddet av det kyrkliga kulturarvet och det kyrkliga kulturarvet och kulturmiljölagen.

Jämför reservation 5 (SD) och 6 (S).

Motionerna

Skyddet av det kyrkliga kulturarvet

Runar Filper m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2024/25:1417 yrkande 11 att regeringen bör verka för att genom berörda myndigheter och i samverkan med Svenska kyrkan utföra en nationell översyn av kyrkor som riskerar att tas ur bruk. Motionärerna menar vidare i yrkande 12 att regeringen bör överväga att ta fram en nationell handlingsplan för hur det kyrkliga kulturarvet ska säkras för framtiden.

Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S) framför i motion 2024/25:344 yrkande 1 att den kyrkoantikvariska ersättningen bör höjas. Motionärerna menar att staten måste ta ett större ansvar för att det fina kyrkliga kulturarvet ska kunna finnas kvar till kommande generationer. Motionärerna menar vidare i yrkande 2 att storleken på den kyrkoantikvariska ersättningen fortsättningsvis ska följa utvecklingen av prisbasbeloppet.

Mirja Räihä m.fl. (S) framför i motion 2024/25:1277 att regeringen bör låta utreda förhållandet mellan staten och Svenska kyrkan när det gäller ansvaret för det gemensamma kulturarvet. Motionärerna menar att nästan alla i Sverige betraktar kyrkor som gemensam egendom men den kyrkoantikvariska ersättningen är inte tillräcklig med tanke på att kostnaderna för nödvändiga renoveringar ökar.

Det kyrkliga kulturarvet och kulturmiljölagen

Lawen Redar m.fl. (S) framför i kommittémotion 2024/25:3110 yrkande 46 att församlingarnas kulturvårdande uppgift blir alltmer dominerande jämfört med den kyrkliga verksamheten. Motionärerna menar att regeringen behöver överväga att se över utformningen och tillämpningen av kulturmiljölagen vad

gäller det kyrkliga kulturarvet. Motionärerna anser att kulturarvet bör kunna användas och utvecklas och att det t.ex. ska vara möjligt att anpassa kyrkorummet för ett bättre nyttjande.

Bakgrund

I 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950) finns bestämmelser om skydd för de kyrkliga kulturminnena i form av kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser. Enligt kulturmiljölagen (KML) får kyrkobyggnader eller kyrkotomter som tillkommit före utgången av 1939 inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan även ställa krav på tillstånd för ändring av yngre kyrkobyggnader om de bedöms ha ett högt kulturhistoriskt värde. Länsstyrelsen får även ställa villkor för hur ändringen ska utföras och t.ex. vilken dokumentation som behövs.

I anslutning till att stat–kyrka-reformen genomfördes den 1 januari 2000, dvs. när Svenska kyrkan formellt skildes från staten, fick Svenska kyrkan rätt till viss ersättning av staten för de kulturhistoriskt motiverade kostnader som följer på kraven i KML, s.k. kyrkoantikvarisk ersättning. Enligt överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan ska även s.k. kontrollstationer läggas in vart femte år. Den första kontrollstationen inföll 2009 och den senaste, och fjärde i ordningen, 2024. Inför varje kontrollstation ska Svenska kyrkan ta fram ett underlag som ska ligga till grund för en allsidig belysning av de kyrkoantikvariska frågorna. Regeringen redovisar även sin bedömning vid kontrollstationerna genom att lämna en skrivelse till riksdagen. Utskottet har tidigare behandlat regeringens skrivelse 2023/24:109 De kulturhistoriska värdena inom Svenska kyrkan – om förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet.

I juni 2023 lämnade Svenska kyrkan underlaget Att möta förändring – Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2024. Svenska kyrkan framhåller bl.a. att kyrkans sakkunskap i fastighets- och kulturarvsfrågor har stärkts och att Svenska kyrkan har ett organiserat tillvägagångssätt för dialog med RAÄ, länsstyrelserna och många regionala museer. Svenska kyrkan menar vidare att den kyrkoantikvariska ersättningen har fördelats enligt statens intentioner.

Regeringen redovisade i skrivelsen hur den kyrkoantikvariska ersättningen användes under perioden 2002–2022. I skrivelsen beskrevs också tillgängligheten till de kyrkliga kulturminnena, kunskaps- och kompetensfrågor, samverkan mellan Svenska kyrkan och myndigheterna inom kulturmiljöområdet samt de kyrkliga kulturminnernas vård- och underhållsbehov. Regeringen behandlade även frågan om hur förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet ska finansieras och Svenska kyrkans beredskapsansvar. Regeringen bedömde att den kyrkoantikvariska ersättningen har fördelats och använts på det sätt som avsågs i samband med relationsändringen mellan staten och kyrkan. Regeringen menade att staten även fortsättningsvis, tillsammans med Svenska kyrkan ska ta ansvar för att det kyrkliga kulturarvet bevaras, används och utvecklas.

Regeringen konstaterar i skrivelsen att omfattningen av de kyrkliga kulturminnen som Svenska kyrkan ansvarar för och som berättigar till ersättning inte har minskat i någon väsentlig utsträckning sedan relationsändringen 2000. Regeringen ser positivt på de insatser som Svenska kyrkan gjort för att ta fram en samlad bild av både kyrkobyggnader och kyrkliga inventarier.

Riksdagen beslutade i december 2024, enligt regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025, om en höjning av den kyrkoantikvariska ersättningen med 30 miljoner kronor till 490 miljoner kronor per år.

Utskottets ställningstagande

Skyddet av det kyrkliga kulturarvet

De kyrkliga kulturminnena är en viktig del av vårt gemensamma kulturarv och den kyrkoantikvariska ersättningen spelar en viktig roll för bevarandet av de kyrkliga kulturvärdena för framtiden. Utskottet noterar att den kyrkoantikvariska ersättningen har höjts för 2025. Utskottet välkomnar att regeringen menar att staten även fortsättningsvis, tillsammans med Svenska kyrkan, ska ta ansvar för att det kyrkliga kulturarvet bevaras, används och utvecklas. Utskottet anser att det därmed inte finns skäl till tillkännagivanden enligt motionsyrkandena och avstyrker därför motionerna 2024/25:344 (S) yrkandena 1 och 2, 2024/25:1277 (S) och 2024/25:1417 (SD) yrkandena 11 och 12.

Det kyrkliga kulturarvet och kulturmiljölagen

Utskottet välkomnar Svenska kyrkans arbete i befintliga samrådsgrupper för att finna former för en hållbar balans mellan bevarande, användning och utveckling. Enligt Svenska kyrkans rapportering i samband med den senaste kontrollstationen har Svenska kyrkan ett organiserat tillvägagångssätt för dialog med Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och många regionala museer i samband med renovering eller ombyggnad av kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller anläggningar. Med hänvisning till ovanstående avstyrks motion 2024/25:3110 (S) yrkande 46.

Krisberedskap och digitalisering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om krisberedskap, digitalisering och arkivering.

Jämför reservation 7 (MP), 8 (S), 9 (SD), 10 (SD), 11 (C), 12 (MP), 13 (S) och 14 (S, V) samt särskilt yttrande 2 (SD).

Motionerna

Kulturens betydelse för krisberedskapen

Daniel Helldén m.fl. (MP) framför i partimotion 2024/25:3038 yrkande 67 att det aktiva kulturlivet bör inkluderas i det lokala och nationella beredskapsarbetet för att det ska kunna verka även i händelse av kris och krig. Motionärerna menar att det civila försvaret behöver stärkas, att motståndskraften i samhällsfunktionerna måste öka och att mer insatser behövs för att förebygga kriser. Motionärerna menar vidare i yrkande 68 att kulturarvet måste skyddas genom att olika aktörer och kulturarvsmyndigheter ges förutsättningar att fördjupa arbetet med beredskapsplaner och säkerhetsfrågor.

Mats Berglund m.fl. (MP) framför i kommittémotion 2024/25:1774 yrkande 27 att kulturarvet behöver skyddas eftersom ett livaktigt och fritt kulturliv är betydelsefullt för sammanhållningen och försvarsviljan. Motionärerna menar vidare i yrkande 28 att det aktiva kulturlivet bör inkluderas i det lokala och nationella beredskapsarbetet för att det ska kunna verka även i kris och ytterst under krig.

Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet

Lawen Redar m.fl. (S) menar i kommittémotion 2024/25:3110 yrkande 47 att svenska museer och arkiv brottas med problemet hur skyddet av olika föremål ska prioriteras i händelse av krig eller konflikt. Enligt motionärerna behövs det en nationell handlingsplan för att det ska gå att tillämpa lagstiftningen effektivt. Det måste råda nationell klarhet om varför och hur kulturarvet ska prioriteras samt vem som bär ansvar för verkställigheten.

Runar Filper m.fl. (SD) menar i kommittémotion 2024/25:1417 yrkande 13 att regeringen bör verka för en nationell handlingsplan och organisation för skydd av kulturarvet i händelse av kris eller konflikt. Motionärerna menar vidare i yrkande 14 att flera statliga museer inte har magasin som är ändamålsenliga för en eventuell kris eller konflikt. Regeringen bör enligt motionärerna tillsätta en utredning som ser över behovet av magasin för skydd av kulturarv i händelse av kris eller konflikt samt vilka platser som är lämpliga att bygga nya magasin på.

Digitalisering av kulturarvet

Runar Filper m.fl. (SD) menar i kommittémotion 2024/25:1417 yrkande 15 att regeringen bör verka för att 3D-skanna statliga byggnadsminnen. Motionärerna menar att en väl genomförd 3D-skanning bevarar en kulturhistorisk byggnad digitalt. Om den skulle gå förlorad är det enligt motionärerna möjligt att ändå uppleva byggnaden digitalt.

Catarina Deremar m.fl. (C) menar i motion 2024/25:2958 yrkande 8 att digitaliseringen av det kyrkliga kulturarvet ger möjligheter att ytterligare tillgängliggöra detta kulturarv. Motionärerna menar att den ökande digitaliseringen av historiskt källmaterial, i regi av bl.a. Riksarkivet och civilsamhällesaktörer, ger nya möjligheter till dokumentation av och kunskapsutveckling om kyrkliga kulturminnen. Enligt motionärerna är det viktigt att Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har kompetens för att se och utnyttja dessa möjligheter. Motionärerna menar vidare i yrkande 9 att möjligheterna att både ta del av och skapa kultur måste tas till vara via digital teknik.

Mats Berglund m.fl. (MP) menar i kommittémotion 2024/25:1774 yrkande 29 att regeringen bör initiera ett långsiktigt projekt för digitalisering av kulturarvet. Motionärerna anser att digitaliseringen av kulturarvet går framåt men att takten är långsam i en internationell jämförelse. Enligt motionärerna behövs en tydlig samordning och en långsiktig, offensiv planering och finansiering för att digitaliseringen av kulturarvet ska kunna bli framgångsrik.

Digital arkivering

Lawen Redar m.fl. (S) menar i kommittémotion 2024/25:3110 yrkande 18 att regeringen skyndsamt bör lägga fram en proposition med anledning av aktuella utredningar om arkivering av det digitala kulturarvet. Enligt motionärerna bör publikationer som enbart ges ut digitalt, inklusive e-böcker, digitala tidskrifter och webbplatser, arkiveras på samma sätt som tryckt material. Motionärerna menar i yrkande 19 att det behövs en ny modern lag om pliktmaterial för att säkra insamling och tillgång till såväl tryckt som digitalt material.

Arkivutredningen

Lawen Redar m.fl. (S) menar i kommittémotion 2024/25:3110 yrkande 39 att regeringen ska beakta Arkivutredningens betänkande (SOU 2019:58) och skyndsamt lägga fram en proposition. Motionärerna hänvisar till att Riksarkivet menar att den nuvarande lagstiftningen är föråldrad och att en stor mängd information riskerar att förloras om den inte anpassas till en digital värld.

Bakgrund

Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och övriga berörda civila myndigheter fick 2015 i uppdrag att återuppta en sammanhängande planering för totalförsvaret. Under 2022 bidrog Riksantikvarieämbetet (RAÄ), Riksarkivet och Kungliga biblioteket, med underlag till MSB:s rapport om kulturarvets behov av beredskapsåtgärder Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvar i balans. Enligt MSB ingår inte de olika kulturmyndigheterna direkt i den beredskapsstruktur som infördes den 1 oktober 2022 genom förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Enligt MSB är fysiskt skydd av bl.a. anläggningar och installationer som innehåller kulturegendom likväl en viktig samhällsfunktion inom sektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen. MSB lyfter även fram att samtliga statliga museer är ålagda att kontinuerligt genomföra en risk- och sårbarhetsanalys och beakta totalförsvarets krav enligt förordningen om statliga myndigheters beredskap.

Statens försvarshistoriska museer, Riksarkivet, Kungliga biblioteket, RAÄ, Statens historiska museer, Nationalmuseum, Moderna Museet, Statens musikverk, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Statens maritima och transporthistoriska museer och Statens centrum för arkitektur och design är ålagda att planera för undanförsel av arkivhandlingar, böcker, konstverk och natur- och kulturhistoriska föremål. Det gäller inte enbart egna samlingar utan också andra samlingar inom vars och ens ansvarsområde enligt förordningen (1993:243) om undanförsel och förstöring.

De utpekade myndigheterna ska i beredskapsplaneringen samråda med MSB, som i sin tur ska samordna planläggningen av undanförsel i övrigt. På länsnivå har länsstyrelserna motsvarande uppgift, där planläggning ska ske i samverkan med Försvarsmakten.

Regeringen gav den 29 februari 2024 Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Kungliga biblioteket, MSB och Statens fastighetsverk i uppdrag att bilda ett råd för skydd av kulturarv. Myndigheterna ska genom rådet samordna sitt beredskapsarbete för skydd av kulturarvet, identifiera de behov av beredskap som finns för skydd av kulturarvet samt främja kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte.

Riksdagen har beslutat att förstärka RAÄ:s förvaltningsanslag 7:1 med 19 miljoner kronor 2025 för beredskapsplanering avseende evakueringsmagasin och säkra transporter för kulturföremål för att stärka samhällets beredskap och skydda kulturarvet. För samma ändamål förstärks anslaget därefter med 26 miljoner för 2026 och 39 miljoner för 2027.

RAÄ redovisade den 26 november 2024 ett uppdrag från regeringen att analysera och kartlägga förutsättningarna för museisektorns föremålsförvaring och digitala samlingsförvaltning. RAÄ redovisar förslag på långsiktigt hållbara lösningar som även uppfyller beredskapsarbetets krav på säkerhet (En långsiktig samlingsförvaltning för museisektorn). Enligt RAÄ har den digitala samlingsförvaltningen kommit olika långt på Sveriges museer, mycket beroende på skiftande tillgång till kompetens och resurser. I dag ansvarar varje

organisation för upphandling och migrering till nya system. Det kräver resurser och specialkompetens hos varje museiorganisation. För att både ge förutsättningar till samordningsvinster och höja säkerheten för den digitala samlingsinformationen föreslår RAÄ bl.a. att centralmuseerna i samråd med Riksarkivet bör utreda förutsättningarna för att implementera en lagringstjänst för långsiktigt bevarande av museernas digitala information.

Regeringen beslutade i regleringsbrevet för 2025 att RAÄ ska vidta särskilda åtgärder för att stärka skyddet av kulturarv genom beredskapsplanering avseende evakueringsmagasin och säkra transporter. Uppdraget ska redovisas senast den 22 februari 2026 med en separat redovisning för civilt försvar. RAÄ ska även undersöka förutsättningarna för att inrätta en gemensam ingång till museernas digitala utbud för skolan och lämna förslag på möjliga former för en sådan.

Plattformen Digsam fungerade under 2012–2023 som ett samarbete mellan 22 statliga institutioner med syftet att ta fram gemensamma lösningar för ett digitaliserat kulturarv. Sedan januari 2023 fortsätter samarbetet i olika konstellationer där ansvariga myndigheter för arkiv, bibliotek och museer möts och skapar en helhetssyn och tydliga mål för varje delprojekt. RAÄ, Riksarkivet och Kungliga biblioteket kommer även liksom tidigare att bjuda in till diskussion och samverkan kring aktuella frågor inom digitaliseringsområdet.

Under 2023 och 2024 tog RAÄ fram en nationell strategi för digitalt kulturarv för att underlätta samordning och samarbete i kulturarvssektorn. RAÄ samlade bl.a. in synpunkter från landets kulturarvsaktörer och den färdiga strategin publicerades i juni 2024.

RAÄ publicerade i maj 2023 en förstudie om 3D-dokumentation av byggnader och monument. Syftet var att undersöka förutsättningarna för att genomföra EU:s rekommendation om att medlemsstater bör dokumentera 100 procent av det hotade kulturarvet och 50 procent av det mest besökta kulturarvet innan 2030 samt att 40 procent av ovanstående 2030-mål ska vara uppnådda innan 2025.

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) sammanställde i januari 2023 statistik över museernas digitala samlingsarbete och digitala publika aktiviteter (Faktablad 2023:1). Resultaten visar att många museer tagit in digitala arbetssätt i sina verksamheter. Samtidigt finns det enligt Kulturanalys betydande skillnader mellan stora och små museer, där små museer i mindre utsträckning har egna webbplatser och digitala samlingar. Kulturanalys upprepade undersökningen ett år senare (Faktablad 2024:3) och fann då att digitaliseringen av museernas samlingar hade ökat jämfört med den tidigare undersökningen som gällde 2021.

Sveriges Museer har i rapporten Museitoppen (och digitala succéer) – 145 museiorganisationer om besöken 2024 publicerat besöksstatistik för 2024. Statistiken visar att det gjordes 19,4 miljoner besök på museerna förra året. Det är 4 procent mer än 2023. Enligt rapporten tar även museerna mer plats i

olika digitala kanaler i form av poddar, filmer, livearrangemang, Wikimedia-artiklar, digitala besök i samlingarna osv.

Statens budget för 2024 inom utgiftsområde 17 omfattade ett antal särskilda satsningar på digitalisering. Riksarkivet tillfördes 20 miljoner kronor årligen 2024–2026 för att möjliggöra utvecklingen av en intern e-tjänst för de fastighetshandlingar som förvaras vid Riksarkivet Härmösand. De centrala myndighetsmuseerna tillfördes 15 miljoner kronor årligen 2024–2026 för att säkra kulturarvet genom digitalisering av arkiv- och föremålssamlingar och stiftelsemuseerna 2 miljoner kronor årligen 2024–2026 för samma ändamål. Statens musikverk och Institutet för språk och folkminnen tillfördes 1 miljon kronor vardera årligen 2024–2026 för att säkra kulturarvet genom digitalisering och Stiftelsen Svenska Filminstitutet 1 miljon kronor årligen 2024–2026 för att säkra kulturarvet genom digitisering, dvs. att överföra materialet till ett digitalt format.

Den 1 augusti 2024 uppdaterades arkivförordningen (1991:446) med bl.a. följande ändringar:

- Det införs en skyldighet för statliga myndigheter att i god tid samråda med Riksarkivet och att upprätta överlämnandeplaner för arkiv. Riksarkivet ska få meddela föreskrifter om samråd och överlämnandeplaner.
- Det införs en skyldighet för statliga myndigheter att försäkra sig om att det är möjligt att exportera och gallra data i arkivbildande informationssystem innan de upphandlas eller tas i drift.
- Riksarkivet får förelägga en statlig myndighet som står under dess tillsyn att vidta åtgärder för att komma till rätta med brister i arkivvården.

Svenska kyrkans digitala förteckningstjänst Sacer användes i februari 2023 av 87 procent av Svenska kyrkans församlingar eller pastorat, vilket är en ökning med 26 procentenheter sedan mars 2018. Regeringen lyfter i skrivelsen De kulturhistoriska värdena inom Svenska kyrkan (skr. 2023/24:109) fram digitaliseringens möjligheter i det kyrkoantikvariska arbetet mot bakgrund av att stora delar av kulturarvssektorn under och efter covid-19-pandemin intensifierat sitt arbete med att utveckla det digitala utbudet. Enligt regeringen kan det digitala tillgängliggörandet utgöra ett komplement till det fysiska tillgängliggörandet av det kyrkliga kulturarvet, och regeringen ser gärna att det arbetet följs upp framöver.

Utskottets ställningstagande

Kulturens betydelse för krisberedskapen

Utskottet noterar att statliga museer är ålagda att kontinuerligt genomföra en risk- och sårbarhetsanalys och samråda med MSB med anledning av en eventuell undanförsel av samlingar m.m. Utskottet välkomnar vidare att regeringen inrättat ett nationellt råd för skydd av kulturarv och även avsatt särskilda medel för att stärka samhällets beredskap och skydda kulturarvet. Utskottet delar uppfattningen att kulturen är en viktig sammanhållande faktor

och därmed avgörande för landets försvarsförmåga men finner inte skäl till att rikta något tillkännagivande till regeringen enligt motionsyrkandena. Med hänvisning till ovanstående avstyrks motionerna 2024/25:1774 (MP) yrkandena 27 och 28 samt 2024/25:3038 (MP) yrkandena 67 och 68.

Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet

Utskottet noterar att regeringen inrättat ett nationellt råd för skydd av kulturarv och även avsatt särskilda medel för beredskapsplanering avseende evakueringsmagasin och säkra transporter för kulturföremål. Utskottet välkomnar även att RAÄ arbetar aktivt med frågan i enlighet med sitt övergripande ansvar. Med hänvisning till pågående arbete avstyrks därmed motionerna 2024/25:1417 (SD) yrkandena 13 och 14 samt 2024/25:3110 (S) yrkande 47.

Digitalisering av kulturarvet

Utskottet välkomnar att RAÄ har tagit fram en nationell strategi för digitalt kulturarv i syfte att underlätta samordning och samarbete i kulturarvssektorn. Utskottet noterar att ett flertal andra myndigheter och museer och även Svenska kyrkan har viktiga roller på området. Statens budget inom utgiftsområde 17 för 2024–2026 omfattar även ett flertal särskilda satsningar på digitalisering. Utskottet avstyrker med hänvisning till pågående insatser motionerna 2024/25:1417 (SD) yrkande 15, 2024/25:1774 (MP) yrkande 29 och 2024/25:2958 (C) yrkandena 8 och 9.

Digital arkivering

Utskottet noterar att ansvariga myndigheter arbetar aktivt med frågor om digitalisering och förutsättningarna för digital arkivering. Med hänsyn till pågående arbete avstyrker utskottet motion 2024/25:3110 (S) yrkandena 18 och 19.

Arkivutredningen

Utskottet välkomnar att regeringen nyligen beslutat om att uppdatera arkivförordningen med anledning av Arkivutredningens betänkande SOU 2019:58. Utskottet avser att följa frågan noggrant men ser i dagsläget inte skäl till att rikta något tillkännagivande till regeringen enligt motionsyrkandet och avstyrker därför motion 2024/25:3110 (S) yrkande 39.

Museifrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om museer och kulturarvsvårdande institutioner.

Jämför reservation 15 (S) och 16 (MP).

Motionerna

Lawen Redar m.fl. (S) vill i kommittémotion 2024/25:3110 yrkande 41 att kulturarvet ska vårdas och vara tillgängligt för alla. Motionärerna menar att kulturarvsvårdande myndigheter och institutioner såsom arkiv, bibliotek och museer, men också universitet, skolor och bildningsorganisationer ska kunna tillgängliggöra kulturarvet på professionell, vetenskaplig och pedagogisk grund. Motionärerna menar vidare i yrkande 44 att när den fria entrén på statliga museer kan återinföras bör dessa museer även få i uppdrag att arbeta för ett breddat besöksdeltagande så att museerna når fler grupper än de museivana besökarna.

Mats Berglund m.fl. (MP) menar i kommittémotion 2024/25:1774 yrkande 30 att de fysiska museerna ska finnas nära varje medborgare över hela landet, och att det därmed bör finnas länmuseer i varje län och att regeringen ska verka för att detta skrivs in i museilagen. Motionärerna vill i yrkande 31 även stärka skyddet för det rörliga kulturarvet. Motionärerna menar att det rörliga kulturarvet saknar lagskydd och till stora delar hålls rullande, flytande eller flygande genom ideella krafter. Motionärerna anser att det därmed kan behövas en ny hänsynsregel i kulturmiljölagen. Motionärerna framför vidare i yrkande 32 att kulturarvets infrastruktur behöver stärkas. Många museer, hembygds- och bygdegårdar ansvarar t.ex. för äldre byggnader som kräver kontinuerligt underhåll.

Per-Arne Håkansson (S) framför i motion 2024/25:153 att regeringen bör se över förutsättningarna för ett nationellt centrum för keramisk konst på Kullahalvön. Motionären menar att den unika kombinationen av historisk förankring och praktisk tillämpning som finns i Höganäs motiverar att KKAM (Konst, Keramik, Ateljé, Museum) tilldelas ett nationellt ansvar.

Fredrik Olovsson m.fl. (S) framför i motion 2024/25:1845 att regeringen bör överväga att ta fram en ansökan om att göra Julita gård till ett världsarv. Motionärerna menar att det inte är många platser i Sverige som kvalificerar sig som kandidater för Unescos världsarvslista, men att Julita gårds kulturhistoriska värde är unikt och saknar motstycke.

Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD) menar i motion 2024/25:2272 att regeringen bör överväga att tillsätta en utredning om förutsättningarna för att införa ett särskilt stöd till ideella föreningar som bedriver museiverksamhet inom järn- och spårväg.

Magnus Resare m.fl. (M) framför i motion 2024/25:2406 att regeringen bör se över olika möjligheter till finansiering för att bevara Vasaskeppet. Motionärerna menar att en investering för att rädda Vasaskeppet är en investering för Sverige för att även kommande generationer ska kunna njuta av det.

Magnus Resare (M) menar i motion 2024/25:2410 att många vrak efter sjunkna skepp har ett stort värde för forskningen och att de dessutom är kulturhistoriskt ovärderliga. Regeringen bör därför låta utreda möjligheterna till åtgärder för att motverka vrakplundring och åverkan på det maritima kulturarvet i svenska vatten.

Bakgrund

Enligt 1 kap. kulturmiljölagen (KML) är det en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Enligt KML delas ansvaret för kulturmiljön av alla och såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Museilagen (2017:563) infördes 2017 och är den första samlande lagen för museiområdet i Sverige. Lagen reglerar kvalitativa aspekter av museernas verksamheter när det gäller kunskapsuppbyggnad, publik verksamhet, samlingsförvaltning, samverkan och rollfördelningen mellan museerna och huvudmännen samt mellan museerna och publiken.

Lagen omfattar museer där det allmänna har ett betydande inflytande. Det innebär statliga, regionala och kommunala museer samt andra museer i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än hälften av ledamöterna är utsedda av staten, kommunen eller en region. Ett museum ska enligt lagen utifrån sitt ämnesområde bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Museihuvudmännen ska enligt lagen säkerställa att ett museum kan bestämma över verksamhetens innehåll. Utställningar och annan publik verksamhet ska vara kunskapsbaserad, präglas av allsidighet och öppenhet, tillgänglig för alla och anpassad till användarnas olika förutsättningar.

Under 2023 gjorde Riksantikvarieämbetet (RAÄ) en uppföljning av hur lagen påverkat museisektorn med särskilt fokus på frågan om ansvarsfördelningen mellan huvudman och verksamhet. Resultaten visade enligt RAÄ att många huvudmän menar att lagen förtydligat relationen mellan huvudman och museum. Samtidigt förekommer det synpunkter som att det kan innebära utmaningar att principen om armlängds avstånd är lagstadgad för museiverksamhet men inte för andra kulturområden, som t.ex. scenkonsten.

Stiftelsen Arbetets museum har ett särskilt nationellt ansvar för att utveckla museiverksamheten inom området arbete och arbetsliv. Arbetets museum ska stötta Sveriges drygt 1 500 arbetslivsmuseer som representerar över 40 olika kategorier såsom bostäder, sjöfart och varv, hantverk, hälso- och sjukvård, gruvindustri och andra industrimuseer. Sveriges arbetslivsmuseer samverkar

genom Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd (Arbetsam). Arbetsam omfattar bl.a. ett transporthistoriskt nätverk som samlar elva riksorganisationer som arbetar med det rullande kulturarvet. Nätverket arbetar för stärkt bevaranderätt för det rörliga kulturarvet. Arbetets museum finansieras av statliga bidrag, projektmedel från företag, myndigheter och organisationer samt intäkter från pedagogisk verksamhet, konferens och museibutik. Stiftelsen tilldelades drygt 19,6 miljoner kronor 2024 från anslaget 8:2 Centrala museer: Stiftelser, inom utgiftsområde 17 och samma belopp budgeteras för 2025. 8 miljoner kronor avsätts 2025 till anslaget 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer, utgiftsområde 17. Medlen fördelas av RAÄ och får användas för bidrag till arbetslivsmuseer enligt förordningen (2017:628) om statsbidrag till kulturarvsarbete.

RAÄ fördelar knappt 300 miljoner kronor i bidrag enligt förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. RAÄ fördelar även bidrag till arbetslivsmuseer, hembygds museer och ideella kulturarvsverksamheter enligt förordningen (2017:628) om statsbidrag till kulturarvsarbete. År 2024 fördelades 9 miljoner kronor inom ramen för anslaget 7:2 och samma fördelning gäller även för budgetåret 2025 enligt RAÄ:s regleringsbrev.

Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) arbetar med att bevara, utveckla och bygga upp kunskaperna om det maritima och transporthistoriska kulturarvet. SMTM driver och utvecklar Marinmuseum i Karlskrona, Sjöhistoriska museet, Vasamuseet och Vrak – Museum of Wrecks i Stockholm samt Järnvägmuseet i Gävle. Skeppet Vasas bärgning i början av 1960-talet bidrog enligt SMTM till att ämnet marinarkologi utvecklades vetenskapligt. För 2025 tilldelas SMTM totalt drygt 196 miljoner kronor inom ramen för anslaget 8:1 Centrala museer: Myndigheter. Vasamuseet är en del av SMTM men får inget statligt stöd utan drivs helt av egna intäkter, framför allt biljettintäkter. Vasamuseets avgiftsintäkter beräknas för 2025 uppgå till drygt 226 miljoner kronor. Museet bedömer att det finns ett akut behov av en ny och mer ändamålsenlig stöttning av skeppet. Intäkterna räcker inte till för att finansiera den nya stöttningen. Vasamuseet driver därför Projektet Stötta Vasa och söker donatorer och sponsorer.

Från 2021 har det nya museet Vrak tagit över rollen att utveckla området marinarkologi. Vrak vill fungera som en samlingspunkt för den marinarkologiska Östersjöforskningen, både nationellt och internationellt. Enligt Vrak bedrivs marinarkologisk forskning på flera institutioner i landet, bl.a. SMTM, Lunds universitet, Stockholms universitet, Bohuslans museum och Kalmar länsmuseum. Utbildning i ämnet ges på bl.a. Södertörns högskola där även ett flertal forskare är verksamma.

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) fick i regleringsbrevet för 2023 i uppdrag att kartlägga och analysera kulturområdets finansiering med särskilt fokus på den privata finansieringen. I sin slutrapportering från oktober 2024 konstaterar Kulturanalys bl.a. att den privata finansieringen på kulturområdet domineras av hushållens utgifter för kultur, att det finns stora skillnader mellan olika kulturverksamheter när det gäller i vilken utsträckning

de uppbär offentlig respektive privat finansiering. Enligt Kulturanalys skulle en ökad privat finansiering bl.a. förutsätta ett långsiktigt arbete med att stärka kulturverksamhetens och privata aktörers kunskap och kapacitet att arbeta med privat finansiering av kultur. Det skulle även kräva ett arbete med att förändra incitamentsstrukturen för privat finansiering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att Arbetets museum har ett särskilt ansvar för att utveckla den nationella museiverksamheten på området arbete och arbetsliv, vilket bl.a. omfattar arbetet med att bevara det rullande kulturarvet. Utskottet konstaterar vidare att museerna enligt museilagen bl.a. ska främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning och att verksamheten ska präglas av öppenhet. Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att undersöka möjligheterna till breddad finansiering för museer och kulturverksamheter och ämnar följa området noga framöver. Utskottet finner yrkandena delvis tillgodosedda och avstyrker motionerna 2024/25:153 (S), 2024/25:1774 (MP) yrkandena 30–32, 2024/25:1845 (S), 2024/25:2272 (SD), 2024/25:2406 (M), 2024/25:2410 (M) och 2024/25:3110 (S) yrkandena 41 och 44.

Nationella minoriteters kultur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om nationella minoriteters kultur.

Jämför reservation 17 (SD), 18 (V) och 19 (MP).

Motionerna

Nooshi Dadgostar m.fl. (V) menar i partimotion 2024/25:1935 yrkande 10 att det är viktigt att genom arkeologiska utgrävningar synliggöra romers och resandes historia och iordningställa bosättningar som minnesmärken. Motionärerna vill att regeringen ska ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att genomföra dokumentation och kartläggning av romers och resandes bosättningar för att synliggöra dem som en viktig del av det svenska kulturarvet.

Michael Rubbestad m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2024/25:1421 yrkande 1 att regeringen bör låta utreda möjligheterna att ytterligare tillgängliggöra kulturarv tillhörande de nationella minoriteterna. Motionärerna betonar att samhället har en skyldighet att värna och vårda de kulturella och språkliga variationer som kännetecknar landets nationella minoriteter. Motionärerna menar att de nationella minoriteternas kultur behöver bli mer tillgänglig för att bl.a. underlätta individens frihet att själv välja tillhörighet eller tillhörigheter.

Jan Riise m.fl. (MP) menar i kommittémotion 2024/25:1754 att det samiska livet, kulturen, språken, näringarna och naturtillgångarna utsätts för allvarliga påfrestningar från flera håll. Enligt motionärerna har den förda politiken underminerat samernas egna sociala, kulturella och ekonomiska strukturer. Motionärerna menar i yrkande 20 att för att bibehålla ett levande samiskt samhällsliv behöver Sápmi synliggöras mer.

Bakgrund

Sametinget fick 2010 i uppdrag av regeringen att ta fram en webbplats om de nationella minoriteterna och om den nya minoritetsspråksreformen som trädde i kraft den 1 januari 2010. Resultatet blev webbplatsen minoritet.se som arbetar för att sprida kunskap om Sveriges nationella minoriteter samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Genom aktuella reportage ska det vara möjligt att lära sig mer om de nationella minoriteternas kultur, språk och vardag. Det finns även information om Sveriges minoritetsåtaganden, aktuell lagstiftning och myndighetsinformation från Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län. Länsstyrelsen i Stockholms län har tillsammans med Sametinget ett särskilt uppdrag inom minoritetspolitiken att samordna och följa upp hur Sveriges minoritetspolitik genomförs av landets myndigheter och kommuner.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har enligt sin myndighetsinstruktion² ett särskilt ansvar för att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material om det svenska språket, de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib, det svenska teckenspråket samt dialekter, folkminnen, folkmusik och namn i Sverige. Sedan 2022 ansvarar och driver Isof språkcentrum för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. De nationella språkcentrumen ska ge stöd och kunskap som underlättar för språkbärare i hela landet att ta tillbaka, behålla och utveckla sitt språk. Isof har även ett mer generellt uppdrag att samla in, bygga upp och sprida kunskap om språk och kultur i Sverige. Det innebär bl.a. att vara experter på det svenska språket, dialekter, ortnamn och personnamn samt folklig kultur, vardagsliv och traditioner i Sverige. Uppdraget innebär att myndigheten även bedriver en omfattande insamling och arkivering av de nationella minoriteternas språk, kultur och historia.

Det är t.ex. möjligt att ta del av information om den romska minoritetens historia, språk och kultur. Isof lyfter t.ex. fram den romska berättartraditionen som skildrar erfarenheter av att leva ett kringresande liv och hur dessa erfarenheter påverkar svenska romer fram till i dag. Motsvarande information finns även i varierande grad för de nationella minoriteterna judar, tornedalingar och sverigefinnar. Isof tillgängliggör även en stor del arkivmaterial med samisk anknytning från de samiska arkivsamlingarna som bevaras i Isofs

² Förordning (2007:1181) med instruktion för Institutet för språk och folkminnen.

arkiv i Uppsala och Umeå. Isot presenterar även litteratur baserad på forskning som utgår från arkivsamlingarna, samt fördjupningssidor, webbutställningar och kunskapsbanker om samisk folkkultur.

Riksantikvarieämbetet gjorde under 1998–2001 en särskild satsning på att bevara det samiska kulturarvet och lyfta fram samiska kulturmiljöer. Arbetet har därefter fortsatt. Programmet för perioden 2021–2025 är det femte i ordningen. Programmet ska ge en nulägesbeskrivning och ökad kunskap om samiska kulturmiljöer som kan användas vid samhällsplanering, bidragsfördelning och forskning. Programägare är det Sydsamiska kulturcentrumet Stiftelsen Gaaltje, Ájtte – Svenskt fjäll- och samemuseum i Jokkmokk och Sametinget. Riksantikvarieämbetet har tillsammans med Sametingets kultur-nämnd och ett antal länsstyrelser gett medel till programmet.

Bidrag till de nationella minoriteternas språk och kultur fördelas bl.a. av Statens kulturråd (Kulturrådet). Som en del av arbetet för utveckling, främjande och bevarande av de nationella minoritetsspråken fick Kulturrådet i mars 2022 i uppdrag att under 2022–2024 arbeta med litteratur- och läsfrämjande åtgärder för de nationella minoritetsspråken (Ku2022/00583) med slutrapportering senast den 31 januari 2025. I uppdraget ingår att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken samt att genomföra läsfrämjande insatser. Åtgärder riktade mot barn och unga ska särskilt prioriteras. Kulturrådet lämnade en delredovisning den 28 november 2023 som kortfattat beskriver det inledande arbetet med uppdraget.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar uppfattningen att det är mycket angeläget att stärka de nationella minoriteternas språk och kultur. Det är också viktigt att minoriteternas historia blir mer allmänt känd och synliggjord. Som framgår ovan görs omfattande insatser på området. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionerna 2024/25:1421 (SD) yrkande 1, 2024/25:1754 (MP) yrkande 20 och 2024/25:1935 (V) yrkande 10.

Repatriering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om repatriering av museiföremål och mänskliga kvarlevor.

Jämför reservation 20 (S) och 21 (V, MP).

Motionerna

Lawen Redar m.fl. (S) framför i kommittémotion 2024/25:3110 yrkande 42 att flera statliga institutioner har kvarlevor från den samiska ursprungsbefolkningen. Motionärerna menar att staten ska ta sitt ansvar och genomföra en nationell kartläggning i syfte att kunna repatriera samiska kvarlevor.

Ida Karkiainen m.fl. (S) menar i kommittémotion 2024/25:3193 yrkande 22 att det är rimligt att staten tar sitt ansvar för det fortsatta arbetet med repatrieringen av samiska kvarlevor.

Jan Riise m.fl. (MP) framför i kommittémotion 2024/25:1754 yrkande 4 att samiska kvarlevor och offergåvor ska återbördas. Motionärerna menar att det samiska folket inte ska behöva finansiera det staten har tagit ifrån dem under villkor som aldrig skulle accepteras i dag. Motionärerna menar vidare att Sametinget ska få i uppdrag att inrätta en lämplig funktion så att någon kan samordna insatser av olika parter för att återbörda samiska föremål och kvarlevor.

Jan Riise m.fl. (MP) framför i kommittémotion 2024/25:1321 yrkande 4 att Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att analysera och beskriva förutsättningar för att identifiera och återbörda kvarlevor och föremål från tornedalingar, kväner och lantalaiset, på samma sätt som Riksantikvarieämbetet utrett frågan om återbördande av samiska kvarlevor.

Bakgrund

I mars 2021 tillsatte den dåvarande regeringen en sannings- och försoningskommission med uppdrag att utreda kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset till följd av 1800- och 1900-talens assimileringspolitik (dir. 2020:29). Kommissionen lämnade sitt slutbetänkande i november 2023. Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset – Aivan ko meitä ei olis ollutkaan – eksklyteerinki ja assimileerinki tornionlaaksolaisista, kväänistä ja lantalaisista (SOU 2023:68). Enligt kommissionen har försvenskningsspolitiken inneburit att minoritetens språk, kultur och identitet har nedvärderats, skambelagts och osynliggjorts. Konsekvensen har enligt kommissionen blivit att meänkieli minskat i användning och inte förts vidare till nästa generation annat än i begränsad utsträckning. Kommissionen lämnade förslag på åtgärder, bl.a. att erkänna kväner och lantalaiset som en del av den nationella

minoriteten tornedalingar, ge stöd till att skapa ett huvudmuseum för minoriteten, ge stöd till inrättande av ett informationscentrum, ge Forum för levande historia ett utökat uppdrag att synliggöra historiska övergrepp och kränkningar av minoriteten, se till att förstasändningar och det samlade utbudet av programverksamhet i public service på meänkieli ökar och se till att återbördande av mänskliga kvarlevor omfattar minoriteten. Kommissionens slutbetänkande har varit på remiss och remissvaren finns tillgängliga på regeringens webbplats.

Regeringen gav i september 2024 Forum för levande historia (FLH) i uppdrag att ta fram en populärversion av betänkandet och avsatte 700 000 kronor för ändamålet. FLH ska redovisa uppdraget senast den 31 mars 2025. Regeringen beslutade även i augusti 2024 att bevilja Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset 1 000 000 kronor för insatser för försoningsprocessen. Medlen ska gå till projektet Ensimmäinen askel sovintoön – Första steget till försoning, och kommer att genomföras i samarbete med ungdomsorganisationen Met Nuoret och Tornedalsteatern. Kommissionens övriga förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) redovisade 2020 rapporten God samlingsförvaltning: stöd i hantering av mänskliga kvarlevor i museisamlingar, vad som bör vara professionell praxis för hantering av mänskliga kvarlevor i museisamlingar utifrån olika forskningsperspektiv och etiska frågeställningar. RAÄ publicerade även samma år rapporten God samlingsförvaltning – Stöd för museer i återlämnandebädden, som beskriver aktuella internationella regelverk och överenskommelser om återlämnande.

Riksdagen tillkännagav i april 2022 för regeringen att staten bör, som en del i försoningsarbetet med det samiska folket, skynda på återlämnandet av samiska kvarlevor genom att ta ett större ansvar för de rättsliga, ekonomiska och administrativa processerna. Enligt tillkännagivandet bör de juridiska, ekonomiska och praktiska förutsättningarna för att nå ett sammanhållet regelverk för identifiering och återbördande av samiska föremål och kvarlevor utredas. Vikten av att statliga samlingar inventeras betonas eftersom mänskliga kvarlevor och vissa föremål införlivades i samlingarna under perioder när synsätten på vad som var legitima sätt att förvärva föremål var annorlunda än i dag (bet. 2021/22:KrU6 punkt 1, rskr. 2021/22:265).

Regeringen gav i regleringsbrevet 2023 RAÄ i uppdrag att analysera förutsättningarna för att identifiera och återbörda samiska föremål och mänskliga kvarlevor samt analysera och beskriva förutsättningarna för ett s.k. sammanhållet regelverk för detta. RAÄ redovisade i september 2023 uppdragets första del med rapporten Förutsättningar för identifiering och återlämnande av samiska föremål och samiska mänskliga kvarlevor. Majoriteten av samverkansparterna upplever enligt rapporten att regelverket och befintliga stöddokument fungerar väl. RAÄ:s bedömning är därför att det inte finns några betydande juridiska hinder för dessa processer.

Återlämnandet försvåras emellertid av vissa praktiska förutsättningar. Det kan ibland råda osäkerhet om vilka samiska föremål som kan vara aktuella för

återlämnande, vem som kan framställa krav, vem som ska vara mottagare och vem på mottagarsidan man bör ha kontakt med. Olika företrädare kan också ha varierande syn på hur återlämnandefrågorna ska hanteras. RAÄ bedömer därför att arbetet med återlämnandeärenden skulle underlättas om det fanns en samordnande funktion dit man kan vända sig för råd och stöd. De flesta samverkansparter anser att Sametinget är den naturliga samlande parten på mottagarsidan. Hela återlämnandeprocessen, av både samiska föremål och samiska mänskliga kvarlevor, är enligt RAÄ förenad med kostnader. Det kan bl.a. gälla behov av proveniensforskning, föremålshantering, transporter, ceremonier och gravsättning, markberedning och arkeologiska undersökningar. När det gäller återlämnade museiföremål behövs också resurser för framtida förvaltning och tillgängliggörande. Det finns i dag ingen fastställd fördelning av kostnaderna och det saknas för samtliga parter särskilt avsatta resurser. RAÄ:s bedömning är därför att bristen på ekonomiska resurser och oklarheten kring hur kostnaderna ska fördelas utgör de största hindren för en väl fungerande process.

RAÄ lämnade den 27 mars 2024 den andra och sista delen av redovisningen, Förutsättningar för identifiering och återlämnande av samiska föremål och samiska mänskliga kvarlevor, del 2. I rapporten konstaterar RAÄ att det regelverk och de funktioner som redan finns på plats i Sverige såsom lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket, museilagen (2017:563), budgetlagen (2011:203), Sametingets ansvar för kulturfrågor, RAÄ:s ansvar för museifrågor och den pågående dialogen mellan olika parter, delvis kan motsvara de förutsättningar som nämns i artiklarna 11 och 12 i FN:s deklaration om urfolks rättigheter. Av artikel 11 framgår att staterna ska ge urfolken upprättelse för begångna oförrätter genom att tillhandahålla effektiva mekanismer, utvecklade i samverkan med urfolken, och att det kan ske genom restitution. I artikel 12 specificeras att urfolk har rätt till användning av och makt över sina ceremoniella föremål samt att urfolken har rätt till repatriering av sina förfäders mänskliga kvarlevor.

RAÄ har utöver det lämnat förslag på ett antal övriga insatser som skulle kunna komplettera de mekanismer som avses i FN:s deklaration om urfolks rättigheter:

- inrätta en samordnande funktion
- gör det möjligt att få bidrag för olika kostnader
- skapa en digital portal för samiska samlingar
- upprätta en samtalsplattform för fortsatt dialog.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2025 beslutat att RAÄ ska genomföra en informationsinsats om möjligheter för organisationer som företräder de nationella minoriteterna att söka bidrag för återlämnandeprocesser. RAÄ får även använda högst 1 miljon kronor från anslaget 7.2 Bidrag till kulturarvsarbete för återlämnande och återbegravning av mänskliga kvarlevor. Medel som inte används för återlämnande och återbegravning av mänskliga kvarlevor får användas för återlämnande av föremål. RAÄ ska även erbjuda

vägledning i samband med återlämnandeprocesser. Uppdraget ska redovisas senast den 20 februari 2026.

Övriga förslag från RAÄ bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att RAÄ bedömer att det inte finns några betydande juridiska hinder för återlämnande av mänskliga kvarlevor från de statliga museerna men att processerna försvåras av vissa praktiska förutsättningar. Utskottet välkomnar att RAÄ fått möjligheter att ge ekonomiska bidrag för sådana processer. Utskottet välkomnar även att RAÄ fått ett förnyat uppdrag att vägleda olika aktörer i samband med återlämnande av mänskliga kvarlevor och museiföremål. Med hänvisning till pågående arbete avstyrker utskottet motionerna 2024/25:1321 (MP) yrkande 4, 2024/25:1754 (MP) yrkande 4, 2024/25:3110 (S) yrkande 42 och 2024/25:3193 (S) yrkande 22.

Forum för levande historia

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om Forum för levande historia. Jämför reservation 22 (MP).

Motionerna

Jan Riise m.fl. (MP) framför i kommittémotion 2024/25:1321 yrkande 5 att Forum för levande historia bör ges ett utökat uppdrag att synliggöra historiska övergrepp och kränkningar av minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Magnus Jacobsson (KD) menar i motion 2024/25:136 att Forum för levande historia bör få ett förtydligat uppdrag att även informera om den arabiska nazismen och det muslimska brödraskapets koppling till Hitler. Enligt motionären har Forum för levande historia lång erfarenhet av att informera om Förintelsen och myndigheten bör få möjlighet att översätta delar av sitt material till bl.a. arabiska.

Mauricio Rojas m.fl. (L) framför i motion 2024/25:983 yrkande 1 att det finns ett behov av breda informationsinsatser om de olika totalitära lärorens gemensamma antidemokratiska och frihetsfientliga fundament, deras historia och strävan efter absolut makt och kontroll och brott mot mänskligheten. Motionärerna menar vidare i yrkande 2 att nazismen, kommunismen och islamismen bör stå i fokus för dessa upplysningsinsatser, men även andra totalitära ideologier bör uppmärksammas som t.ex. fascismen. Motionärerna framför i yrkande 3 att informationsinsatserna bör genomföras under samma sakliga kriterier som präglat Forum för levande historias verksamhet. Motionärerna menar vidare i yrkande 6 att den 23 augusti 2025, cirka åttio år

efter andra världskrigets slut, utgör ett lämpligt datum för att lansera upplysningsinsatserna om totalitarismen och i yrkande 7 att regeringen bör spela en pådrivande roll i detta sammanhang, på samma sätt som skedde i samband med publiceringen 1998 av boken Om detta må ni berätta.

Bakgrund

Enligt förordningen (2007:1197) med instruktion för Forum för levande historia ska myndigheten främja arbete med demokrati och mänskliga rättigheter. Detta ska göras med utgångspunkt i lärdomar från Förintelsen och kommunistiska regimers brott mot mänskligheten i historien, liksom andra brott mot mänskligheten i historien. Forum för levande historias (FLH) uppdrag att även upplysa om kommunismens brott mot mänskligheten tillkom 2009 (prop. 2008/09:01 utg.omr. 17, bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:93). Myndighetens uppdrag har därefter breddats ytterligare³ sedan regeringen i augusti 2021 gav en särskild utredare uppdraget att utreda konsekvenserna för FLH av inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen (Ku 2021:A).

Riksdagen beslutade i december 2022, i enlighet med regeringens förslag att FLH:s uppdrag ska breddas så att det omfattar frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter och intolerans med utgångspunkt i Förintelsen, kommunistiska regimers och andras brott mot mänskligheten i historien (prop. 2022/23:1 utg.omr. 17, bet. 2022/23:KrU1, rskr. 2022/23:69–73). FLH ska öka och fördjupa kunskaperna om antisemitism, antiziganism och andra former av rasism och intolerans med fokus på kopplingen mellan historien och samtiden.

Myndigheten ska enligt instruktionen sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde, och även sträva efter att verksamheten ska nå största möjliga geografiska spridning och förankring. FLH redovisar sitt arbete med att sprida sina insatser geografiskt i årsredovisningen. Enligt årsredovisningen för 2023 samarbetar myndigheten med ett stort antal samarbetspartner. FLH:s utställningar visas som regel först i Stockholm och därefter på andra orter. Under 2023 har t.ex. åtta av utställningarna visats på tolv orter i Sverige. FLH ger även stöd till lokala aktörer som kommuner, skolor, bibliotek, museer och riksorganisationen Folkets hus och Parker som anordnar olika typer av evenemang för att högtidlighålla t.ex. Förintelsens minnesdag. Under 2023 förekom enligt FLH ca 240 sådana lokala evenemang.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att FLH har fått ett breddat uppdrag som betonar myndighetens uppgift att arbeta med frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter och intolerans med utgångspunkt i Förintelsen, kommunistiska

³ Enligt formuleringen ovan.

regimers och andras brott mot mänskligheten i historien. Utskottet menar att de yrkanden som förs fram i motionerna 2024/25:136 (KD), 2024/25:983 (L) yrkandena 1–3, 6 och 7 samt 2024/25:1321 (MP) yrkande 5 därmed kan avslås.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som beretts i förenklad ordning.

Jämför särskilt yttrande 3 (S), 4 (SD) och 5 (C).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare under valperioden berett motionsyrkanden som rör samma eller i huvudsak samma frågor som yrkandena i bilaga 2. Detta har gjorts i betänkandena 2022/23:KrU6, 2023/24:KrU5 och 2023/24:KrU11. Riksdagen avslög motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Reservationer

1. Föresättningar för kulturmiljövård, punkt 1 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1337 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 1–5,

2024/25:1347 av Anna-Lena Hedberg m.fl. (SD) yrkandena 2 och 5 samt

2024/25:2648 av Aron Emilsson (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Sveriges kulturmiljöer gestaltar vårt lands historia och utveckling, förmedlar kollektiva minnen och bildar referenspunkter som ger varje ort och ställe dess unika karaktär. Att bevara samhällets kulturhistoriska värden i form av stationshus, skolor, kyrkor, äldre landskapsmiljöer eller vad det nu kan röra sig om uppbådar lokalt ideellt engagemang, skapar sammanhållning och förmedlar vårt lands historiska utveckling. Samtidigt menar vi att den politiska viljan och stödet för kulturmiljövården är eftersatt, såväl med avseende på ekonomiska anslag nationellt som vad gäller kommunal kompetens lokalt. I Riksantikvarieämbetets rapport ”Kulturhistoriska värden i plan- och bygglovsprocessen” från 2020 framkommer att många kommuner saknar tillgång till antikvarisk kompetens i samband med plan- och bygglovsprocesser. Hälften av landets kommuner saknar därtill kulturmiljöprogram och det framgår också av rapporten att skyddet av kulturvärden i detaljplaner och områdesbestämmelser är svagt. Allt detta trots att man har till uppgift att hantera kulturmiljöfrågor inom ramen för både plan- och bygglagen och kulturmiljölagen. Vi menar att adekvat kompetens är centralt för att bebyggelsemiljöer inte ska förvanskas, förringas, skadas eller till och med rivas och historiska kapitel därmed gå förlorade. Klart är att otaliga kulturmiljöer i städer och på landsbygden allvarligt hotas av brist på kompetens och ekonomiskt stöd. Mot bakgrund av ovanstående bör regeringen verka för nationella mål och riktlinjer för att främja kulturell planering och genom myndighetsdirektiv förstärka samordningen för att trygga helhetssynen på kulturmiljöerna samt verka för en nationell översyn av hur tillämpningen av gällande lagstiftning kan säkerställas och den kommunala kompetensen förstärkas. Regeringen bör även utreda hur exploatörer och byggherrar på den

kommersiella sidan kan stimuleras att visa kulturmiljöhänsyn och även åläggas ett ansvar för densamma. Byggherrar och exploatörer bör liksom kommuner ta ansvar för kulturmiljön i ett tidigt skede i plan- och byggprocessen. Samtidigt är det centralt att överträdelser kan medföra krav på vite för de exploatörer som inte tar hänsyn till känsliga kulturmiljöer eller riksintressen, trots medvetenhet om det ansvar som åligger dem. Regeringen bör därför också utreda hur lagstiftningen kan utformas så att den möjliggör sanktionsmöjligheter vid överträdelser. Om en kulturmiljö förstörts bör miljön i vissa fall även återställas eller byggas om. Aktörer som inte respekterar skönhetsvärden och kulturhistoriska värden ska vara medvetna om att de kan bli skyldiga att återställa eller försköna den miljö de förstört.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

2. Bidrag till kulturmiljövård, punkt 2 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 40 och

bifaller delvis motion

2024/25:3188 av Bo Broman (SD).

Ställningstagande

Statens stöd till kulturmiljövård ska möta behovet av vårdinsatser i kulturmiljöer över hela landet. Bidraget till kulturmiljövård har avgörande betydelse för att en mångfald av kulturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas. Bidraget utgör även ett viktigt stöd för att bevara och föra vidare det immateriella kulturarvet. Bidrag till kulturmiljövård främjar ett levande kulturarv som är angeläget både för dagens människor och för kommande generationer. Bidraget till kulturmiljövård har i princip varit oförändrat under 2000-talet. Enligt nya och uppdaterade kunskapsunderlag finns det angelägna behov, inte minst på grund av allt mer trängande behov av energieffektiviseringsåtgärder och klimatanpassningar. Vi vill att regeringen värnar, främjar och utvecklar Sveriges kulturmiljöer och menar att regeringen bör ta initiativ till att göra en översyn av området.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

3. Odlingslandskapets kulturarv, punkt 3 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 10,
bifaller delvis motionerna

2024/25:1022 av Anders W Jonsson (C) yrkande 1 och
2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 68 och 69 samt
avslår motionerna

2024/25:1337 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 9 och
2024/25:1569 av Daniel Bäckström (C).

Ställningstagande

Genom att hålla fåbodvallar vid liv med hjälp av en resurssnål småskalig djurhållning med betande djur skapar vi förutsättningar att bevara den biologiska mångfalden, värna vårt kulturarv och öka vår försörjningsgrad. Fåbodbruket behöver värnas och användning av virtuella stängsel kan bidra till detta. De senaste åren har virtuella stängsel testats på betande djur i Sverige. Medan fysiska stängsel ofta är dyra och kräver mycket underhåll är virtuella stängsel en betydligt billigare och enklare lösning. De ger möjlighet att enkelt styra betetrycket efter betesmarkernas behov. Det blir också enklare att ha djur i naturbetesmarker som i många fall är dåligt lämpade för fysiska stängsel. Idag är virtuella stängsel tillåtna i bl.a. Norge och forskning pågår i flera andra europeiska länder. Vi vill att regeringen låter utvärdera den forskning och de projekt som genomförts nationellt för att kunna ta ställning till om virtuella stängsel kan bli tillåtet även i Sverige.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

4. Odlingslandskapets kulturarv, punkt 3 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1337 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 9 och

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 68 och 69,
bifaller delvis motionerna

2024/25:1022 av Anders W Jonsson (C) yrkande 1 och

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 10 och
avslår motion

2024/25:1569 av Daniel Bäckström (C).

Ställningstagande

Många svenskar tar det öppna varierade kulturlandskapet för givet. Den som förstår sambandet mellan det brukade, öppna landskapet och en livskraftig landsbygd kommer med allra största sannolikhet att vilja ha lantbruket kvar. Gränslandet mellan det öppna landskapet och andra naturtyper som skog eller vattendrag utgör habitat för många hotade arter. Att bevara det öppna landskapet har därför stor miljömässig betydelse. Det öppna eller brutna landskapet med ett aktivt jordbruk är också på många platser viktigt för besöksnäringen. Marker som växer igen och byggnader som förfaller kan restaureras och vårdas långsiktigt. Betesdjur kan släppas på marker där de gör mest natur- och kulturvårdsnytta. Artrika välgånar och slåtterängar gynnas av slåtter och skörd. I ett öppet och aktivt brukat landskap med välbevarade lador, betande djur och synliga vattenspeglar trivs såväl vilda djur och växter som människor och boskap. Ersättningar till jordbrukare för skötsel av natur- och kulturmiljöer ger kostnadseffektiv miljönytta. Från både Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet finns olika former av stöd att söka för att restaurera och underhålla diverse kulturmiljöer. Samtliga stödformer leder till positiva insatser för ett bevarat odlingslandskap men det är inte tillräckligt. Möjligheterna att tillföra ytterligare incitament och resurser för att stärka arbetet med restaurering av natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet behöver därför ses över.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

5. Skyddet av det kyrkliga kulturarvet, punkt 4 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 11 och 12 samt
avslår motionerna
2024/25:344 av Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S) yrkandena
1 och 2 samt
2024/25:1277 av Mirja Räihä m.fl. (S).

Ställningstagande

Svensk arkitektur är ett område som starkt präglats av vårt kristna arv, särskilt genom våra ca 3400 svenska kyrkor, många med en unik svensk utformning som skiljer sig från kyrkor i andra länder. Svenska kyrkan är förvaltare av dessa historiska byggnader och ansvarar för att bevara dem så att kommande generationer också kan ta del av dem. Under det senaste århundradet har sekulariseringen och förändringarna inom kyrkan resulterat i att många har valt att lämna Svenska kyrkan och därigenom avstå från att betala kyrkoavgift. Detta har lett till en betydande minskning av kyrkans resurser. Svenska kyrkan oroar sig för att i framtiden inte ha tillräckliga resurser för att underhålla alla kyrkor och att alla kyrkor inte kan bevaras. Ansvar för underhåll av dessa kulturhistoriska byggnader ligger på en organisation som kanske inte kommer att ha tillräckliga resurser i framtiden om Svenska kyrkans medlemsantal fortsätter minska. Sverigedemokraterna föreslår därför en nationell handlingsplan för skydd av kyrkor som inte längre används, en översyn av kyrkor som riskerar att tas ur bruk och en nationell handlingsplan för att säkerställa skyddet av det kyrkliga kulturarvet framöver. Detta arbete måste genomföras i samverkan med Svenska kyrkan så snart som möjligt.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

6. Det kyrkliga kulturarvet och kulturmiljölagen, punkt 5 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S),
Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 46.

Ställningstagande

Svenska kyrkans församlingar och pastorat är sammantaget Sveriges största förvaltare av egendom som är skyddad för sitt kulturhistoriska värde. Den

modell som valdes i samband med de ändrade relationerna mellan staten och kyrkan går ut på att Svenska kyrkan äger och förvaltar de kyrkliga kulturminnena men att staten gör vissa anspråk på dem som kan innebära inskränkningar i hur Svenska kyrkan får använda t.ex. sina kyrkobyggnader. Den kyrkoantikvariska ersättningen infördes därför för att på det sättet kompensera Svenska kyrkan för de inskränkningar och ökade kostnader som skyddsbestämmelserna i kulturmiljölagen innebär. Den kyrkoantikvariska ersättningen har stor betydelse för vården och bevarandet av kulturarvet. Vi är av uppfattningen att staten även fortsättningsvis tillsammans med Svenska kyrkan ska ta ansvar för att bevara det kyrkliga kulturarvet. Det är viktigt att Svenska kyrkan ger de kulturmiljövårdande myndigheterna insyn i fördelningsprocessen. Vi vill därtill framhålla vikten av att det antikvariska behovet går hand i hand med Svenska kyrkans behov av en adekvat verksamhet. Svenska kyrkans behov av att kunna utveckla sitt klimatarbete, göra klimatanpassningar samt öka tillgängligheten för besökare är av betydande vikt för verksamhetens framtid. En långsiktigt hållbar förvaltning kan t.ex. kräva anpassningar i kyrkorummet för ett bättre nyttjande. De svenska kyrkobyggnaderna är välbevarade och välskötta, men det politiska målet är också att kulturarvet ska användas och utvecklas. På många platser i Sverige är kyrkan den sista kvarvarande mötesplatsen för kulturella och medborgerliga aktiviteter som utgör grunden för civilsamhället och social sammanhållning. Medlemsantalet i Svenska kyrkan minskar samtidigt som ansvaret för kulturhistoriska objekt ökar. Därmed blir församlingens kulturvårdande uppgift alltmer dominerande jämfört med det viktiga diakonala arbetet och att fira gudstjänst. Därför bör regeringen överväga att se över utformningen och tillämpningen av kulturmiljölagen.

7. Kulturens betydelse för krisberedskapen, punkt 6 (MP)

av Mats Berglund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 27 och 28 samt

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP) yrkandena 67 och 68.

Ställningstagande

Vårt kulturarv är en resurs som behöver tillvaratas, utvecklas och värnas. Beredskapen för skydd av vårt kulturarv har aktualiserats inte minst med anledning av Rysslands anfallskrig mot Ukraina. Kulturlivet har på ett mycket

tydligt sätt visat sig vara en motståndskraft i sig. Ett livaktigt och fritt kulturliv är en kraft för sammanhållning och därmed viktigt för försvarsviljan. Det är centralt att värna kulturen och kulturarvet. Detta gäller såväl det historiska kulturarvet som den samtida kulturen, inklusive digital information. Kulturen bidrar också till att skapa normalitet i vardagen och möjligheter att hantera traumatiska händelser. Kulturen kan också ge underhållning och förströelse vid sidan av kris eller krig. Det aktiva kulturlivet bör därför inkluderas i det lokala och nationella beredskapsarbetet för att det ska kunna verka även i kris och ytterst under krig. Centralmuseerna och andra kulturarvsmyndigheter och aktörer behöver ges förutsättningar i budget att kunna fördjupa arbetet med beredskapsplaner, evakueringslokaler och andra säkerhetsfrågor. Ett kulturskyddsråd har inrättats vilket vi välkomnar. Tillräcklig kraft måste nu läggas i rådets mandat och Riksantikvarieämbetet måste ges ett tydligt uppdrag att samordna arbetet. Det är även viktigt att de minnesvårdande institutionerna såsom lokala museer och enskilda arkivinstitutioner inkluderas i arbetet.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

8. Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet, punkt 7 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 47 och

bifaller delvis motion

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 13 och 14.

Ställningstagande

Enligt forskning syftar attacker på och förstörelse av kulturarv i krig till att åstadkomma historierevisionism, etnisk eller kulturell rensning och psykologisk påverkan på ett samhälle. Vid förstörelse av kulturarv möjliggörs en historieskrivning som gynnar den auktoritära ideologiska viljan. Totalförsvarets forskningsinstitut och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har på senare tid anmärkt på brister i fråga om kunskapsinhämtning om det svenska kulturarvet samt organisation och handlingsplan för att sätta föremål i säkerhet. Regleringen av skydd och undanförseln av kulturarvsföremål framgår bl.a. av kulturmiljölagen, arkivlagen, museilagen samt krisberedskapsförordningen. Där anges vilka aktörer som ansvarar för

beredskapsförberedelser, vård och underhåll samt skydd och undanförsel av kulturarvet i händelse av en kris eller konflikt. Trots detta brottas svenska museer och arkiv med föremålsprioritering, bristen på skyddslokaler för omplacering samt merkostnader i detta hänseende. För att det effektivt ska gå att tillämpa lagstiftningen behövs en nationell handlingsplan. Det måste råda nationell klarhet i fråga om varför och hur kulturarvet ska prioriteras samt vem som bär ansvar för verkställigheten. Utöver detta behövs skyddslokaler som magasin och andra utrymmen för att kunna säkra olika föremål. Lokalerna ska klara påtagliga påfrestningar och kan därför inte placeras ovanför mark eller i befolkningstäta områden som riskerar angrepp. Avsaknaden av ändamålsenliga magasin för flertalet museer och arkiv måste bli en högprioriterad fråga för Kulturdepartementet.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

9. Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet, punkt 7 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkandena 13 och 14 samt

bifaller delvis motion

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 47.

Ställningstagande

Vid kris eller konflikt finns flera olika aktörer som har ansvar för att skydda och bevara kulturarvsföremål. Regler och ansvar för skyddet av kulturarvet i händelse av kris eller krig fastställs i flera olika lagar. Kulturmiljölagen reglerar aspekter som utförsel och militär användning av materiellt kulturarv, samt fastställer Svenska kyrkans ansvar för att vidta beredskapsåtgärder som krävs under höjd beredskap för vård och underhåll av kyrkliga kulturminnen. Arkivlagen identifierar arkiven som en del av kulturarvet som ska vårdas och skyddas, även under kriser eller konflikter. Museilagen betonar att museer aktivt ska förvalta sina samlingar och skydda dem från stöld, skadegörelse, förstörelse och katastrofer. De statliga museimyndigheterna omfattas också av krisberedskapsförordningen, som kräver att myndigheter analyserar risker och sårbarheter samt utbildar sin personal om hur de ska agera vid kris. En

samordnad organisation och en handlingsplan är nödvändig för att effektivt tillämpa lagstiftningen.

Aktörer som hanterar kulturarvet ska veta vilka föremål som ska prioriteras och regeringen bör arbeta för att etablera en samordnad handlingsplan och organisation för de olika aktörerna som ansvarar för det svenska kulturarvet. I händelse av en kris eller konflikt är det väsentligt att det finns magasin och utrymmen som utgör ett fullgott skydd. I dagsläget magasineras kulturarvsföremål i museer, eller i magasin ovan mark och på platser med tät bebyggelse. Det finns med några undantag inga bomb- och brandsäkra magasin för olika samlingar. Detta innebär att flera statliga museer inte har magasin som är ändamålsenliga för en eventuell kris eller konflikt. Således riskerar ovärderliga samlingar att vara utan skydd i händelse av kris eller konflikt. Därför bör regeringen verka för att tillsätta en utredning som ser över behovet av magasin och vilka platser som är bäst lämpade att bygga nya magasin på för skydd av kulturarvet.

10. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 15 och

avslår motionerna

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 29 och

2024/25:2958 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkandena 8 och 9.

Ställningstagande

Om Sverige i framtiden ska ha ett levande och tillgängligt kulturarv är frågan om digitalisering avgörande. I första hand handlar det om att säkerställa att arkiv och museer får de resurser som krävs för att kunna genomföra digitaliseringsarbetet. För att kunna påskynda digitaliseringsprocessen av kulturarvet hoppas vi, i samarbete med regeringen, kunna anslå ytterligare medel för digitalisering. I Sverige finns det ca 280 statliga byggnadsminnen med anor från medeltiden fram till mitten av 1900-talet. En stor del av den svenska historien levandegörs tack vare att dessa byggnader finns bevarade. Däremot är dessa byggnader fragila objekt i händelse av kris eller konflikt. Vid brand eller annan förstörelse kan det vara svårt och ibland nästintill omöjligt att restaurera en byggnad efter att den skadats eller förstörts. Modern

teknik erbjuder oss däremot möjligheten att både skydda och bevara våra kulturhistoriska byggnader genom s.k. 3D-skanning. En väl genomförd 3D-skanning bevarar en kulturhistorisk byggnad digitalt, och om den skulle gå förlorad är det möjligt för framtida generationer att ändå uppleva byggnaden digitalt. Dessutom kan en 3D-skanning vara nyckeln till att antingen restaurera eller återuppföra en byggnad som skadats eller förstörts. År 2019 brann det i Notre Dame i Paris, vilket resulterade i skador på katedralens fasad och spira. Tack vare den 3D-skanning som gjordes av katedralen gick det att öka precisionen i restaureringsarbetet av Notre Dame. För att säkra svenska statliga byggnadsminnen bör regeringen därför verka för att 3D-skanna sådana byggnader.

11. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (C)

av Catarina Deremar (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2958 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkandena 8 och 9 samt avslår motionerna

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 15 och

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 29.

Ställningstagande

Det kyrkliga kulturarvet är allas. Alla som lever och vistas i Sverige har rätt till delaktighet i det. Där finns spår från bygdens och landets historia. Detta kulturarv behöver göras mer tillgängligt för alla. Digitalisering av det kyrkliga kulturarvet ger möjligheter att ytterligare tillgängliggöra detta kulturarv. Digital dokumentation, alltifrån enkla fotografier med mobilkamera till 3D-skanning och andra mer avancerade metoder, har betydelse. Den ökande digitaliseringen av historiskt källmaterial, bl.a. i regi av Riksarkivet och olika civilsamhällesaktörer, skapar nya möjligheter till dokumentation av och kunskapsutveckling om kyrkliga kulturminnen. Det är viktigt att både Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har tillräcklig kompetens att se och utnyttja dessa möjligheter eller att det finns resurser för att använda sig av extern kompetens. Ett sätt att göra kulturen mer tillgänglig för alla är genom digitalisering. Möjligheten att både ta del av kultur och själv skapa genom digital teknik måste tas tillvara. Då är tillgång till bredband i hela landet centralt vilket ger goda förutsättningar för såväl privatpersoner som föreningar, offentliga kulturinstitutioner och företag. En digitalisering av

kulturarvet bidrar till att bevara det för framtiden och göra det tillgängligt för fler. Beredskapen kring det svenska kulturarvet behöver förbättras och digitaliseringen genomföras i ett högre tempo för att bidra till att skydda vårt kulturarv mot risker av olika slag.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

12. Digitalisering av kulturarvet, punkt 8 (MP)

av Mats Berglund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkande 29 och
avslår motionerna

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD) yrkande 15 och

2024/25:2958 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkandena 8 och 9.

Ställningstagande

Liksom stora delar av kulturlivet har även kulturarvet och kulturarvets institutioner drabbats av pandemin, lågkonjunkturen och regeringens åtstramningar. Miljöpartiet ser därför flera områden inom kulturarvspolitik som behöver stärkas. Den möjlighet som digitaliseringen erbjuder skapar förutsättningar för fler att ta del av museernas och arkivinstitutionernas samlingar utan att besöka dem fysiskt. Samtidigt innebär digitalisering nya möjligheter för forskning på ett ofta svårtillgängligt material och samtidigt bättre möjligheter att bevara kulturarvet. Även om digitaliseringen av kulturarvet idag går framåt så är takten i internationell jämförelse långsam. Det behövs en tydlig samordning och en långsiktig, offensiv planering och finansiering för att arbetet ska bli framgångsrikt. Regeringen bör därför starta ett långsiktigt, brett projekt kring digitalisering av vårt kulturarv.

13. Digital arkivering, punkt 9 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S),
Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkandena 18 och 19.

Ställningstagande

I april 2021 lämnades den statliga utredningen ”Papper, poddar och ... Pliktmateriallagstiftning för ett tryggt källmaterial” (SOU 2021:32) som tillsattes för att undersöka hur Sverige kan förbättra och säkerställa arkiveringen av digitalt material. Pliktmaterialutredningen presenterades som ett led i arbetet med att bevara det digitala kulturarvet för framtida generationer. Utredningen föreslår en rad åtgärder och flera förändringar och förbättringar för att hantera de utmaningar som följer med digitaliseringens utveckling. Bland annat behövs en utvidgad pliktleveranslagstiftning genom att pliktleveranslagen, som redan kräver att tryckt material av kulturvärde ska arkiveras, ska utvidgas till att omfatta digitalt material. Detta skulle innebära att publikationer som enbart ges ut digitalt, inklusive e-böcker, digitala tidskrifter och webbplatser, ska arkiveras på samma sätt som tryckt material. Därtill föreslås etablering av digitala arkivfunktioner för att kunna hantera och bevara det digitala materialet, nya digitala arkivsystem som kan säkerställa långsiktig lagring och tillgång till digitala publikationer, samverkan mellan olika kulturinstitutioner för att effektivisera arkiveringen och undvika dubbelarbete, kontinuerlig forskning och utveckling inom digital arkivering samt att det arkiverade digitala materialet ska göras så tillgängligt som möjligt för allmänheten och forskare. I budgetunderlaget för åren 2025–2027 understryker Kungliga biblioteket vikten av ett ställningstagande kring utredningens förslag. För närvarande uppstår onödiga kostnader eftersom den befintliga lagstiftningen innebär insamling av fysiska pliktexemplar men inte digitala förlagor, vilket gör att det fortfarande är nödvändigt att digitalisera allt som samlas in. Vi menar att pliktleveranslagstiftningen ska utvidgas till att omfatta digitalt material och att utredningens förslag ska beaktas. Vi uppmanar regeringen att skyndsamt agera i frågan och snarast lägga fram en proposition.

14. Arkivutredningen, punkt 10 (S, V)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Magnus Manhammar (S), Ewa Pihl Krabbe (S) och Vasiliki Tsouplaki (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 39.

Ställningstagande

Den tidigare socialdemokratiska regeringen tog initiativ till en utredning som presenterades i december 2019, Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58). I enlighet med direktiven gör detta betänkande från Arkivutredningen, som den kallas, en bred översyn av arkivområdet. I betänkandet beskrivs viktiga samhällsförändringar och arkivsektorns utveckling samt utredningens bedömningar och förslag om hur reglering, myndighetsstyrning och statsbidrag på arkivområdet ska förtydligas, ändras och utvecklas. Riksarkivet har också föreslagit att en ny arkivlagstiftning ska tas fram. Myndigheten menar att den nuvarande är föråldrad och att en stor mängd information riskerar att gå om intet om den inte anpassas till en digital värld. Riksarkivet kompletterade 2022 Arkivutredningens förslag och menar att dagens säkerhetspolitiska läge kräver att samhällsviktig information, oavsett vem som producerat den, identifieras och etiketteras. Även offentligfinansierad verksamhet inom skola och sjukvård som utförs av privata aktörer måste inkluderas – de har idag inte samma ansvar som myndigheter vad gäller allmänna handlingar. Detta är en uppfattning som vi delar. Vi uppmanar regeringen att, utifrån Arkivutredningens betänkande, skyndsamt lägga fram en proposition på området.

15. Museifrågor, punkt 11 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S),
Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:153 av Per-Arne Håkansson (S) och
2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkandena 41 och 44 samt
avslår motionerna
2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 30–32,
2024/25:1845 av Fredrik Olovsson m.fl. (S),
2024/25:2272 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),
2024/25:2406 av Magnus Resare m.fl. (M) och
2024/25:2410 av Magnus Resare (M).

Ställningstagande

Vi vill värna det svenska kulturarvet och vill att kulturarvet ska vårdas och vara tillgängligt för alla. Vi vill även ge möjlighet till forskning och till att alla ska kunna ta del av kulturarvet för att fördjupa kunskaperna om Sverige, människors tidiga levnadsvillkor, kultur och kulturhistoria. Det handlar om att levandegöra en historia där berättelser ur olika synvinklar får utrymme. Kulturarvsvårdande myndigheter och institutioner såsom arkiv, bibliotek och museer, men också universitet, skolor och bildningsorganisationer, har samhällets uppdrag att göra detta på professionella, vetenskapliga och pedagogiska grunder. Även fria konstnärer och kulturskapare på musik- och teaterscener återberättar och vidareförädlar kulturarvet. Digitaliseringen innebär stora möjligheter att på ett enklare sätt än tidigare göra kulturarvet tillgängligt.

Ett annat bra exempel på detta är KKAM (Konst, Keramik, Ateljé, Museum) i Höganäs. Det var på 1800-talet Höganäskeramiken utvecklades i samband med industrialismens expansion och framväxt. De leror som togs upp samtidigt som Höganäsbolaget bröt stenkol var tillräckligt smidiga för att kunna användas till tegel och keramik. Kolet kunde i sin tur användas som bränsle i ugnarna. Orten Höganäs och Kullahalvön i nordvästra Skåne är fortfarande närmast synonymt med keramik. Även om produktionen av bruksföremål inte längre finns kvar är KKAM ett viktigt och unikt centrum för konst och keramik med ateljé och museum som tar den keramiska historien in i framtiden. Via museet utvecklas och bevaras praktisk keramisk kunskap. Museet är också ett unikt arkiv över både historisk keramik och samtida samlingar. Ateljén på 1 000 kvadratmeter erbjuder även keramiska kurser för professionella keramiker och en intresserad allmänhet.

Vi anser att det är mycket viktigt att fler grupper än de museivana besöker våra museer. Reformen med fri entré är då en bra utgångspunkt men det löser inte hela frågan om ett breddat deltagande. Därför vill vi också ge fri entrémuseerna i uppdrag att aktivt arbeta för att bredda besöksdeltagandet. Vi tror att detta måste vara ett långsiktigt uppdrag som sträcker sig över en längre tid, och fri entré är grunden för att det ska lyckas. Genom att på sikt också utvidga fri entré-reformen till att även omfatta regionala museer tillgängliggörs kunskap och kulturarv för människor i hela landet. Läns museerna är starka och trovärdiga kulturaktörer för människor i hela landet. Därför är de en viktig kraft för bildning och breddat kulturellt deltagande.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

16. Museifrågor, punkt 11 (MP)

av Mats Berglund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 30–32 och avslår motionerna

2024/25:153 av Per-Arne Håkansson (S),

2024/25:1845 av Fredrik Olovsson m.fl. (S),

2024/25:2272 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD),

2024/25:2406 av Magnus Resare m.fl. (M),

2024/25:2410 av Magnus Resare (M) och

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkandena 41 och 44.

Ställningstagande

De fysiska museerna bör finnas nära varje medborgare över hela landet. Miljöpartiet vill därför att det ska finnas läns museer i varje län och att regeringen ska verka för att detta skrivs in i museilagen. Den statliga finansieringen av läns museerna sker huvudsakligen inom ramen för kultursamverkansmodellen. Regeringens neddragningar genom slopandet av indexeringen har därför slagit hårt mot museisektorn över hela landet. Museernas samlingar och verksamhet, exempelvis magasin och produktion av egna utställningar, är centrala för att bevara och hålla kulturarvet levande. Många museer, hembygds- och bygdegårdar har äldre hus och byggnader inom samlingarna som kräver kontinuerligt underhåll. De statliga bidraget till kulturmiljövård via Riksantikvarieämbetet och Boverket behöver därför värnas.

Kulturarvet brukar definieras utifrån det som tidigare generationer skapat och hur vi i dag uppfattar, tolkar och för det vidare. Men det gäller även arvet från vår egen tid och våra närmaste äldre släktingars generationer. Det moderna kulturarvet med industriminnen, motor- eller segeldrivna fordon och farkoster, eller storstadens arkitektur och mycket annat behöver också värnas, vårdas och tillgängliggöras. Det rörliga kulturarvet är till stora delar ett levande arv som hålls rullande, flytande eller flygande genom ideella krafter men som i dag saknar lagskydd. Jag anser därför att regeringen bör gå vidare med förslagen i Riksantikvarieämbetets utredning från 2018 om lagskydd för det rörliga kulturarvet. Riksantikvarieämbetet föreslog då att införa en hänsynsregel i kulturmiljölagen till skydd för t.ex. museijärnvägar, historiska båtar och fartyg, veteranbilar och veteranflygplan.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

17. Nationella minoriteters kultur, punkt 12 (SD)

av Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1421 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 1 och

avslår motionerna

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 20 och

2024/25:1935 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 10.

Ställningstagande

De historiska, kulturella och språkliga variationer landets nationella minoriteter har är samhället skyldigt att värna och vårda. Ett rikt kulturarv utgör grunden för individens identitet och sammanhang. Rätten till kultur, språk och identitet för nationella minoriteter är grundläggande i en demokrati, på samma sätt som rätten till kultur, språk och identitet för majoritetsbefolkningen. Oberoende av om individen identifierar sig med enbart den nationella minoritetens kultur, majoritetsbefolkningens kultur eller båda kulturerna är rättigheten till dem grundläggande. Det är även viktigt att värna individens frihet att själv välja tillhörighet eller tillhörigheter. Regeringen bör med anledning av detta utreda möjligheterna att ytterligare tillgängliggöra de nationella minoriteternas kulturarv.

18. Nationella minoriteters kultur, punkt 12 (V)

av Vasiliki Tsouplaki (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1935 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 10 och

avslår motionerna

2024/25:1421 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 1 och

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 20.

Ställningstagande

Ett exempel på dokumentation av en tidigare svensk-romsk lägerplats är den arkeologiska undersökning som genomfördes i Skarpnäck i södra Stockholm hösten 2015 och våren 2016. Det s.k. Skarpnäcksläget iordningställdes 1959 av Stockholms stad för svenska romer i Stockholm som ännu saknade fast bostad. Läget var i bruk till omkring årsskiftet 1963/64. Syftet med den arkeologiska undersökningen var att fördjupa kunskapen om Skarpnäcksläget och att synliggöra platsen och dess historia. Arbetet bedrevs i samverkan mellan arkeologer, etnologer och romska företrädare, som del av projektet I stadens utkant – svensk-romska livsberättelser och lägerplatser från 1900-talet. Forskningsprojektet bedrevs 2015–2016 i samverkan mellan den romska kulturföreningen É romani glinda och andra romska sakkunniga, Historiska museet, Institutet för språk och folkminnen, Mångkulturellt centrum och Stiftelsen Kulturmiljövård med stöd av Riksantikvarieämbetets medel för forskning och utveckling. Spåren av romers och resandes liv är till stor del osynliga i kulturlandskapet och har inte uppmärksamats av kulturmiljövården. I folkminnesarkiven, och andra arkiv, finns omfattande material om romer, men mer sällan finns romers egna röster dokumenterade. Syftet med I stadens utkant var att i tillsammans med svenska romer uppmärksamma och skapa ny kunskap om denna del av Sveriges historia med fokus på lägerplatser, livsberättelser och materiell kultur. En målsättning var att införliva denna osynliga del av kulturarvet i de statliga samlingarna vid Historiska museet och Institutet för språk och folkminnen, och att synliggöra platserna i kulturlandskapet. I rapporten om Skarpnäcksläget konstateras att romers historiska platser inte tillhört den kategori platser som lyfts fram när ett områdes kulturhistoriska värden ska beskrivas. Dessutom är kunskapen om svensk-romska lägerplatser fortfarande förhållandevis låg både inom kulturarvssektorn och samhället i stort. I dag finns dock en medvetenhet inom kulturarvssektorn om att detta är en brist. Det finns också flera exempel på projekt som arbetat för att minska denna kunskapslucka. Det var bl.a. mot denna bakgrund som projektet I stadens utkant startade och den arkeologiska undersökningen av Skarpnäcksläget genomfördes.

Byn Snarsmon i Tanums kommun är ett annat exempel på en resandebosättning som delvis undersökts arkeologiskt. Byn var bebodd mellan ca 1850 och 1910 och enligt uppgift har den som mest hyst omkring 30 familjer i ett flertal enkla hus eller hyddor. Enligt berättelserna avhystes byns innevånare omkring 1910 av länsman i socknen, detta efter klagomål från boende i byns närhet. Enligt några berättelser ska husen ha rivits i samband med avhysningen. Enligt Bohusläns museum är grunderna efter cirka tio av dessa hus synliga. Tre av dem uppges vara arkeologiskt utgrävda de senaste åren. Flera resandefamiljer deltog i arbetet med att gräva ut sina förfäders boplatser och i sökandet efter sin egen historia. Projekt Snarsmon påbörjades 2003 med en inventering inom området. Bohusläns museum genomförde därefter tillsammans med Resande romers riksförening och lokalhistoriskt intresserade arkeologiska undersökningar på boplatserna under 2004–2007.

Snarsmon iordningställdes som besöksmål med informationsskyltar 2005 och en minnestavla har satts upp på platsen. Projektet fortsatte efter hand med bl.a. bebyggelsehistoriska undersökningar, arkivstudier, etnologiska arbeten och en studiecirkel. Detta sammanfattades 2008 i boken Snarsmon – resandebyn där vägar möts.

Jag anser att det är angeläget att undersöka och dokumentera fler boplatser. Romers och resandes historia måste lyftas fram och synliggöras inom det svenska kulturarvet. Att göra arkeologiska utgrävningar och iordningställa bosättningar som minnesmärken är ett sätt att synliggöra romers och resandes historia som en viktig del av vår svenska historia. Jag anser att regeringen bör ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att genomföra dokumentation och kartläggning av romers och resandes bosättningar i syfte att synliggöra dem som en viktig del av vårt svenska kulturarv.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

19. Nationella minoriteters kultur, punkt 12 (MP)

av Mats Berglund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 20 och
avslår motionerna

2024/25:1421 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 1 och
2024/25:1935 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 10.

Ställningstagande

Det samiska folket har i tusentals år bebott de norra delarna av Sverige, Norge, Finland och Kolahalvön i Ryssland. Det är något som vi bör värna och vara stolta över. Ändå har Sverige, i likhet med övriga länder inom Sápmi, en lång historia av förtryck, hårdför assimilering och strukturell rasism gentemot samerna, Europas enda erkända urfolk. Den förda politiken har under lång tid underminerat samernas egna sociala, kulturella och ekonomiska strukturer, vilket tillintetgjort många samiska samhällen och deras traditionella levnadssätt. Än i dag utsätts det samiska livet – kulturen, språken, näringarna och naturtillgångarna – för allvarliga påfrestningar från flera håll. Att erkänna och förverkliga de samiska rättigheterna är en av Sveriges förpliktelser för att fullt ut kunna anses respektera de mänskliga rättigheterna.

Trots detta är frågan om samernas rättigheter ett av Sveriges mest kritiserade rättighetsområden. År efter år har Sverige kritiserats av olika FN-

organ och Europarådet för våra uteblivna reformer. Länder som i andra avseenden är jämförbara – Norge, Kanada, Nya Zeeland, Australien – har tagit tag i sin historia och sina frågor. Sverige utgör numera ett undantag. Miljöpartiet står upp för samers rättigheter och för ett levande samiskt samhällsliv. Under vår tid i regering och nu som oppositionsparti har vi drivit på för högre ambitioner i politiken för det samiska folket men mycket mer återstår och behöver göras. Jag menar att Sápmi behöver synliggöras mer för att ett levande samiskt samhällsliv ska kunna behållas.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

20. Repatriering, punkt 13 (S)

av Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 42 och

2024/25:3193 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 22 och
avslår motionerna

2024/25:1321 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 4 och

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Flera statliga institutioner har fortfarande kvarlevor från den samiska ursprungsbefolkningen i sina samlingar. Det har sedan länge funnits ett krav om att dessa ska återföras – s.k. repatriering. Vi menar att staten ska ta sitt ansvar och genomföra en nationell kartläggning i syfte att kunna repatriera samiska kvarlevor. Det är rimligt att staten tar sitt ansvar och vi förutsätter ett fortsatt arbete med repatrieringen.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

21. Repatriering, punkt 13 (V, MP)

av Mats Berglund (MP) och Vasiliki Tsouplaki (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:1321 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 4 och

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 4 och

avslår motionerna

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 42 och

2024/25:3193 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 22.

Ställningstagande

Mänskliga kvarlevor från 1800- och 1900-talet i Tornedalen förvaras idag i olika samlingar och på museer. Svenska Tornedalingars Riksförbund har i samverkan med Svenska kyrkan, finska samemuseet Siida, Muonio sameby, Sametinget och länsstyrelsen arbetat för ett återtagande av kvarlevorna, vilket resulterade i att kvarlevor återlämnades under 2022 och därefter återbegravdes sommaren 2024. Det är första gången som en repatriering av kvarlevor som berör den meänkielitalande befolkningen ägt rum. Att säkerställa återbegravning är ett viktigt steg för upprättelse och försoning. Diskussionerna om återbördande av mänskliga kvarlevor har intensifierats de senaste åren och ett antal återbegravningar, främst av samiska kvarlevor, har genomförts. Det råder dock stor osäkerhet kring hur återbördandet av kvarlevor från andra grupper än urfolk ska genomföras och samordnas. Det är därför angeläget att även kvarlevor från tornedalingar, kväner och lantalaiset kan repatrieras och återbegravas på ett värdigt sätt. Regeringens utformning av ett sammanhållet regelverk för repatriering av mänskliga kvarlevor från museer och institutioner behöver därför även omfatta kvarlevor från tornedalingar, kväner och lantalaiset. Jag menar att Regeringen bör ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att analysera och beskriva juridiska, ekonomiska och praktiska förutsättningar för att identifiera och återbörda kvarlevor och föremål från tornedalingar, kväner och lantalaiset, på samma sätt som Riksantikvarieämbetet utrett frågan om återbördande av samiska kvarlevor. Uppdraget bör bl.a. innehålla förslag på en samordnande funktion samt långsiktig finansiering för att kunna hantera processerna med repatriering.

Regeringen bör även ge Sametinget i uppdrag att tillsätta en lämplig funktion så att någon kan samordna insatser av olika berörda parter för att återbörda samiska föremål och mänskliga kvarlevor. Vi vill också att Sametinget ska få utökade resurser för den samordnande funktionen samt garanteras långsiktig finansiering för att kunna hantera processerna med repatriering.

22. Forum för levande historia, punkt 14 (MP)

av Mats Berglund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1321 av Jan Riise m.fl. (MP) yrkande 5 och
avslår motionerna

2024/25:136 av Magnus Jacobsson (KD) och

2024/25:983 av Mauricio Rojas m.fl. (L) yrkandena 1–3, 6 och 7.

Ställningstagande

Tornedalingar, kväner och lantalaiset beskrivs ofta som en homogen minoritetsgrupp eftersom de delar språket meänkieli, men var och en har en egen identitetsuppfattning. Studier har visat att allmänheten i regel har liten kännedom om såväl den nationella minoriteten tornedalingar som det nationella minoritetsspråket meänkieli och att detta även talas av kväner och lantalaiset. Likaså är kunskapen låg inom minoriteten – om den systematiska assimileringsspolitik som undertryckt tornedalingar, kväner och lantalaiset och deras språk och kultur under lång tid och om konsekvenserna som kränkningar och övergrepp får än i dag. Jag menar att regeringen därför bör ge Forum för levande historia ett utökat uppdrag i syfte att synliggöra historiska övergrepp och kränkningar av minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Särskilda yttranden

1. Odlingslandskapets kulturarv, punkt 3 (SD)

Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD) anför:

Om vårt förslag till ställningstagande i frågan om Odlingslandskapets kulturarv (res. 4) avslås i den förberedande voteringen i kammaren avser vi att i huvudvoteringen stödja det alternativ som förordas av företrädarna för regeringspartierna.

2. Nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet, punkt 7 (SD)

Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD) anför:

Om vårt förslag till ställningstagande i frågan om nationell handlingsplan för skydd av kulturarvet (res. 9) avslås i den förberedande voteringen i kammaren avser vi att i huvudvoteringen stödja det alternativ som förordas av företrädarna för regeringspartierna.

3. Motioner som bereds förenklad, punkt 15 (S)

Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S) anför:

Utskottet har efter förenklad motionsberedning avstyrkt förslag i kommittémotioner som finns i bilaga 2. När det gäller dessa förslag hänvisar vi till de senaste ställningstaganden som gjorts av företrädare för vårt parti i motsvarande frågor i bl.a. betänkande 2023/24:KrU5. Vi vidhåller de synpunkter som förts fram men avstår från att ge uttryck för dem i detta betänkande.

4. Motioner som bereds förenklad, punkt 15 (SD)

Alexander Christiansson (SD), Jonas Andersson (SD), Runar Filper (SD) och Daniel Lönn (SD) anför:

Utskottet har efter förenklad motionsberedning avstyrkt förslag i kommittémotioner som finns i bilaga 2. När det gäller dessa förslag hänvisar vi till de senaste ställningstaganden som gjorts av företrädare för vårt parti i motsvarande frågor i bl.a. betänkande 2022/23:KrU6 eller 2023/24:KrU5. Vi vidhåller de synpunkter som förts fram men avstår från att ge uttryck för dem i detta betänkande.

5. Motioner som bereds förenklat, punkt 15 (C)

Catarina Deremar (C) anför:

Utskottet har efter förenklad motionsberedning avstyrkt förslag i kommittémotioner som finns i bilaga 2. När det gäller dessa förslag hänvisar jag till de senaste ställningstaganden som gjorts av företrädare för vårt parti i motsvarande frågor i bl.a. betänkande 2022/23:KrU6. Vi vidhåller de synpunkter som förts fram men avstår från att ge uttryck för dem i detta betänkande.

6. De svenska världsarven (S)

Lawen Redar (S), Lars Mejern Larsson (S), Azadeh Rojhan (S), Magnus Manhammar (S) och Ewa Pihl Krabbe (S) anför:

Frågor som rör FN-organet Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv behandlas normalt i detta betänkandet, kulturutskottets betänkande Kulturarv. Med anledning av att motionsyrkanden om Unescos världsarv riksdagsåret 2024/25 antingen bereds förenklat eller i kulturutskottets betänkande 2024/25:KrU1 vill vi här ge uttryck för vår ståndpunkt i frågan genom ett särskilt yttrande.

Ett världsarv är en kultur- eller naturmiljö som är så värdefull att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det är en plats, en ort, en miljö eller ett objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia. Världsarven utses av FN-organet Unesco som 1972 antog en konvention om skydd för världens kultur- och naturarv. Den så kallade världsarvskonventionen. Sverige ställde sig bakom konventionen 1985. I Sverige är det Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket som är ansvariga myndigheter för de 15 svenska världsarven.

År 2017 gav den dåvarande regeringen i uppdrag åt Riksantikvarieämbetet att utarbeta en nationell världsarvsstrategi. Strategin utgör grunden för världsarvsarbetet under 2020–2030 och pekar ut vägen för det framtida världsarvsarbete bl.a. genom att stärka världsarvens förmåga att bidra till samhällsutvecklingen.

Vi är av uppfattningen att för att världsarvskonventionens artikel 27 ska kunna efterlevas behöver staten ta ett större ansvar för de svenska världsarven. Sverige har förbundit sig att kommunicera värdet av våra 15 svenska världsarv. För det utgår i nuläget inga resurser. Vi menar även att det är olyckligt att våra svenska världsarv har så olika villkor jämfört med de övriga nordiska länderna och vi uppmanar regeringen att titta på hur t.ex. Norge organiserar ansvaret för sina världsarv.

Världssarvsstrategin pekar på vikten av att stärka den allmänna medvetenheten och förståelsen för världsarvens unika värden. Det kan inte åstadkommas utan stabila och långsiktiga förutsättningar. Världsarven har en stor betydelse för kunskap, identitet och sammanhållning. Det är avgörande att världsarven skyddas och vårdas för att säkerställa deras långsiktiga

överlevnad, men lika viktigt är att de integreras i samhället genom medveten kommunikation och engagemang. På så vis bidrar världsarven till ekonomisk utveckling genom besöksnäring och skatteintäkter, men de bidrar också till att främja en djupare förståelse för freds- och hållbarhetsfrågor, vilka är kärnan i Unescos världsarvskonvention.

I en tid präglad av globala utmaningar som klimatförändringar, konflikter och hot mot demokratin, påminner världsarven om vikten av internationellt samarbete och fredsbyggande. Det är därför av största betydelse att Sveriges 15 världsarv inte bara förvaltas utifrån sina kulturhistoriska och ekologiska värden. De ska vara levande resurser som inspirerar och bidrar till ökad kunskap, tillhörighet och gemensamt ansvar.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:18 av Robert Stenkvisst och Anders Alftberg (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffen för fornminnesbrott ska skärpas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:66 av Johnny Svedin (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta lämplig statlig myndighet eller institution få i uppdrag att samordna Sveriges världsarv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:82 av Johnny Svedin och Mattias Bäckström Johansson (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade resurser till Kalmar län för att utveckla de kulturhistoriska värden som finns och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:84 av Mattias Bäckström Johansson och Eric Palmqvist (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla regelverket för användandet av metallsökare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:108 av Björn Tidland (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa ett museum för industri- och varvshistoria i Göteborg och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:109 av Björn Tidland (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avveckla Världskulturmuseet i Göteborg och göra om det till ett museum för runstenar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:110 av Björn Tidland (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt bevarandeprogram för svenska runstenar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:136 av Magnus Jacobsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det som avser utbildning samt myndigheten Forum för levande historia och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:153 av Per-Arne Håkansson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för ett nationellt centrum för keramisk konst på Kullahalvön och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:305 av Martin Westmont (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att öka ljussättningen på statliga byggnadsverk och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:309 av Martin Westmont (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning avseende kostnader samt praktiskt genomförande av ett svenskt språkmuseum och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:312 av Martin Westmont (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en kulturmärkning av dricksvattenfontäner som är 40 år eller äldre och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:344 av Inga-Lill Sjöblom och Ardalan Shekarabi (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över förutsättningarna för en höjning av den kyrkoantikvariska ersättningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om den kyrkoantikvariska ersättningen fortsättningsvis ska följa prisbasbeloppet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:403 av Björn Söder och Markus Wiechel (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Statens försvarshistoriska museer bör få uppdraget att förvalta hemvärnets militärhistoriska arv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:569 av David Perez och Mattias Eriksson Falk (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta behovet av reformer i syfte att bevara fornminnen och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:975 av Louise Eklund och Camilla Mårtensen (båda L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för staten att ta ett nationellt ansvar för kulturarvet Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:983 av Mauricio Rojas m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av breda informationsinsatser om de totalitära lärorens gemensamma antidemokratiska och frihetsfientliga fundament, deras vilja till absolut makt och total kontroll samt deras historia och brott mot mänskligheten, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nazismen, kommunismen och islamismen bör stå i fokus för dessa upplysningsinsatser, men också andra totalitära ideologier, som exempelvis fascismen, bör uppmärksammas, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att informationsinsatserna bör genomföras under samma sakliga kriterier som har präglat Forum för levande historias verksamheter, dvs. i nära kontakt med pågående forskning, andra kultur- och utbildningsinstitutioner samt myndigheter, organisationer och föreningar vars verksamhet rör liknande frågor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den 23 augusti 2025, 80 år efter andra världskrigets slut, utgör ett lämpligt datum för att initiera upplysningsinsatserna om totalitarismen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde spela en pådrivande roll i detta sammanhang, på samma sätt som den gjorde i samband med publiceringen 1998 av boken *Om detta må ni berätta – En bok om Förintelsen i Europa 1933–1945* och vid Förintelsekonferensen 2000, och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1022 av Anders W Jonsson (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning för att föreslå lagändringar för att värna ett levande fåbodbruk och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1201 av Niels Paarup-Petersen (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att staten ska bidra till utgrävningen i Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1212 av Yusuf Aydin (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige, genom Unesco, ska verka för att de av Turkiet föreslagna syrisk-ortodoxa kyrkorna och klostren klassas som världsarv av Unesco och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1277 av Mirja Räihä m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förhållandet mellan staten och Svenska kyrkan när det gäller ansvaret för det gemensamma kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1321 av Jan Riise m.fl. (MP):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att analysera och beskriva förutsättningar för att identifiera och återbörda kvarlevor och föremål från tornedalingar, kväner och lantalaiset, på samma sätt som Riksantikvarieämbetet utrett frågan om återbördande av samiska kvarlevor, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Forum för levande historia bör ges ett utökat uppdrag i syfte att synliggöra historiska övergrepp och kränkningar av minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1337 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kulturell planering och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samordning mellan myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell översyn av lagstiftning och kommunal kompetens och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om kulturmiljöstimulans och sanktionsmöjligheter vid kommersiella aktörers överträdelser gentemot känsliga kulturmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för åtgärdskrav och vite för de aktörer som inte respekterar kulturhistoriska och allmännyttiga skönhetsvärden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att länsstyrelser och kommuner med skogsfinnska kulturmiljöer bör uppmuntras att se över bildande av kultureservat där och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att finnskogen i Värmlands län bör presenteras som Sveriges förslag till Unescos världsarvslista och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillföra ytterligare incitament och resurser för att stärka arbetet med restaurering av natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör visa större intresse kring Uppåkra Arkeologiska Center och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1347 av Anna-Lena Hedberg m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att förstärka kommunernas kulturmiljökompetens och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för nationella mål för estetisk hållbarhet och medborgerlig förankring och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1370 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla kolbottnar inte bör behöva skyddas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1373 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kulturmärkning av svenska matprodukter av stort kulturhistoriskt värde och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1384 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt regelverk för märkning av kulturhistoriskt värdefulla svenska matprodukter bör tas fram och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1395 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett livskraftigt och levande fäbodjordbruk och tillkännager detta för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillföra ytterligare incitament och resurser för att stärka arbetet med restaurering av natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1416 av Alexander Christiansson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kristendomen bör ha en särställning bland världsreligionerna för svensk kultur och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1417 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka Institutet för språk och folkminnets arbete med Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur insamlande och levandegörande av de estlandssvenska, finlandssvenska, tornedalsfinska och samiska immateriella kulturarven kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmärksamma svenskbefolkningen i historiska utvandrabygder och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera behovsfattningen av åtgärder för att bevara och synliggöra synskadades och dövas immateriella och materiella kulturarv och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kulturmärkning av svenska matprodukter och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att stärka Institutet för språk och folkminnets arbete med att nedteckna och bevara berättelserna kring den skogsfinska folktron och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa ett svenskt kulturarvsår och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för skydd av kyrkor som tas ur bruk, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att genom berörda myndigheter och i samverkan med Svenska kyrkan utföra en nationell översyn av kyrkor med risk för att tas ur bruk och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att ta fram en nationell handlingsplan för hur det kyrkliga kulturarvet ska säkras för framtiden och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för en nationell handlingsplan och organisation avseende skydd av kulturarvet i händelse av kris eller konflikt och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga en utredning av magasin och förvaringsutrymmen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att 3D-skanna statliga byggnadsminnen och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att se över resursbehoven för vården av världsarven och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör beakta ansvarsfördelningen i tillförandet av resurser till världsarven och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den skånska ålakusten som kulturarv och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att amatörarkeologer med detektorlicens ska få leta fornfynd och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra fornfynsdatum från 1850 till 1632 och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett licenskrav för att privatpersoner ska få använda metallsökare och att samtidigt slopa tillståndskravet från länsstyrelsen och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett registersystem enligt dansk modell och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1421 av Michael Rubbestad m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att ytterligare tillgängliggöra kulturarv tillhörande de nationella minoriteterna och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1422 av Runar Filper m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändringar i museilagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Världskulturmuseet i Göteborg och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda ett faddersystem och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att utreda öppna museer-reformen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram exempel på prioritetsordning mellan museernas olika uppdrag om det offentliga inte anslagit tillräckliga resurser till museerna och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att i samarbete med Svenska kyrkan upprätta ett nationellt kyrkohistoriskt museum och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att säkerställa museiföremåls säkerhet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1435 av Rasmus Giertz m.fl. (SD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att de uråldriga skyddsvärda kulturer som speglar det kyrkohistoriska och kristna arvet tryggas och värnas långsiktigt och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1506 av Alexandra Anstrell (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att värna hemvärnets militärhistoriska arv samt se över möjligheten att ge Statens försvarshistoriska museer i uppdrag att förvalta hemvärnets militärhistoriska arv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1569 av Daniel Bäckström (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder som säkerställer den nordsvenska brukshästens fortlevnad, användbarhet och utveckling i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1676 av Ludvig Ceimertz m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga Ålarvet på Ålakusten som internationellt kulturarv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1728 av Julia Kronlid och Aron Emilsson (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att bevara och uppmärksamma Sveriges kristna kulturarv och traditioner och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1754 av Jan Riise m.fl. (MP):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återbördande av samiska kvarlevor och offergåvor och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om synliggörande av Sápmi och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1774 av Mats Berglund m.fl. (MP):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det aktiva kulturlivet bör inkluderas i det lokala och nationella beredskapsarbetet för att det ska kunna verka även i kris och ytterst under krig och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera ett långsiktigt projekt kring digitalisering av kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas länmuseer i varje län och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet för det rörliga kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i övrigt stärka kulturarvets infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1845 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en ansökan om att göra Julita gård till ett världsarv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1935 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att genomföra dokumentation och kartläggning av romers och resandes bosättningar i syfte att synliggöra dem som en viktig del av vårt svenska kulturarv och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2084 av Lars Beckman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att kulturskydda den svenska löshundsjakten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2272 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att utreda att införa ett särskilt stöd till ideella föreningar som bedriver museiverksamhet inom järn- och/eller spårväg, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:2406 av Magnus Resare m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över olika möjligheter till finansiering för Vasaskeppets bevarande och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2410 av Magnus Resare (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta fram förslag på åtgärder med syftet att motverka vrakplundring och åverkan på det maritima kulturvattnet i svenska vatten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2436 av Laila Naraghi m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att upprätta ett minnesmonument för offren för folkmordet i Srebrenica och krigen på Balkan och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2539 av Boriana Åberg m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör överväga att ta ett ansvar för bevarande och tillgängliggörande av kulturarvet Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skapa ett internationellt center för tvärvetenskaplig forskning i Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2627 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur klimatåtgärder kan underlättas på kulturhistoriskt värdefulla byggnader och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2648 av Aron Emilsson (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta krav avseende kulturmiljöhänsyn och skärpta straff för överträdelser och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2734 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att minska kostnaden och kostnadsfördelningen vid arkeologiska utgrävningar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2736 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ta fram ett förslag för att underlätta för landets samlare att samla samt se över möjligheten att arbeta för att tillgängliggöra samlingarna för allmänheten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2958 av Catarina Deremar m.fl. (C):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den inlösenersättning som en upphittare får om det är under andra omständigheter än kring en fornlämning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om dokumentation av och kunskapsutveckling om kyrkliga kulturminnen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgängliggöra och säkra kulturarv genom digitalisering och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2961 av Fredrik Malm (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge runstensvården i Sverige högre prioritet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en högre ambition för våra runstenar kan säkerställas också på längre sikt vad gäller ekonomiska resurser, ansvarsfördelningen mellan berörda aktörer och hur den vetenskapliga kvaliteten kan säkerställas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2993 av Markus Wiechel (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett starkare skydd av fornlämningar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3038 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det aktiva kulturlivet bör inkluderas i det lokala och nationella beredskapsarbetet, för att det ska kunna verka även i kris och ytterst under krig, och tillkännager detta för regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3108 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara fäbodbruket och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3110 av Lawen Redar m.fl. (S):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt lägga fram en proposition på grundval av utredningen Arkivering av det digitala kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny modern lag om pliktmaterial för att säkra insamling av och tillgång till såväl tryckt som digitalt material och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utifrån Arkivutredningens betänkande skyndsamt lägga fram en proposition och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna, främja och utveckla Sveriges kulturmiljöer samt göra en översyn och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kulturarvet ska vara tillgängligt för alla och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om repatriering av samiska kvarlevor och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fri entrémuseerna ska arbeta för att bredda besöksdeltagandet och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om det kyrkliga kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kulturarvet i händelse av kris eller krig och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett råd för skydd av kulturarvet och dess finansiering och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3188 av Bo Broman (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda finansieringen av renovering av K-märkta byggnader och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3193 av Ida Karkiainen m.fl. (S):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av ett samiskt riksarkiv och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om repatriering av samiska kvarlevor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3205 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att möjliggöra ett hemortsundantag för lokal förvaring av de för bygden allra viktigaste lokala arkivhandlingarna, utan att äventyra bevarandet av dessa, och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet

Motion	Motionärer	Yrkanden
15. Motioner som bereds förenklat		
2024/25:18	Robert Stenkvist och Anders Alftberg (båda SD)	
2024/25:66	Johnny Svedin (SD)	
2024/25:82	Johnny Svedin och Mattias Bäckström Johansson (båda SD)	
2024/25:84	Mattias Bäckström Johansson och Eric Palmqvist (båda SD)	
2024/25:108	Björn Tidland (SD)	
2024/25:109	Björn Tidland (SD)	
2024/25:110	Björn Tidland (SD)	
2024/25:305	Martin Westmont (SD)	
2024/25:309	Martin Westmont (SD)	
2024/25:312	Martin Westmont (SD)	
2024/25:403	Björn Söder och Markus Wiechel (båda SD)	
2024/25:569	David Perez och Mattias Eriksson Falk (båda SD)	
2024/25:975	Louise Eklund och Camilla Mårtensen (båda L)	
2024/25:1201	Niels Paarup-Petersen (C)	
2024/25:1212	Yusuf Aydin (KD)	
2024/25:1337	Runar Filper m.fl. (SD)	7, 8 och 10
2024/25:1370	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	16
2024/25:1373	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	8
2024/25:1384	Mikael Eskilandersson m.fl. (SD)	4
2024/25:1416	Alexander Christiansson m.fl. (SD)	2
2024/25:1417	Runar Filper m.fl. (SD)	1–3, 5, 7–10 och 16–22
2024/25:1422	Runar Filper m.fl. (SD)	1–7
2024/25:1435	Rasmus Giertz m.fl. (SD)	8
2024/25:1506	Alexandra Anstrell (M)	
2024/25:1676	Ludvig Ceimertz m.fl. (M)	2
2024/25:1728	Julia Kronlid och Aron Emilsson (båda SD)	1
2024/25:2084	Lars Beckman (M)	
2024/25:2436	Laila Naraghi m.fl. (S)	
2024/25:2539	Boriana Åberg m.fl. (M)	1 och 2
2024/25:2627	Elin Söderberg m.fl. (MP)	19
2024/25:2734	Sten Bergheden (M)	
2024/25:2736	Sten Bergheden (M)	
2024/25:2958	Catarina Deremar m.fl. (C)	7
2024/25:2961	Fredrik Malm (L)	1 och 2
2024/25:2993	Markus Wiechel (SD)	
2024/25:3110	Lawen Redar m.fl. (S)	48
2024/25:3193	Ida Karkiaainen m.fl. (S)	21
2024/25:3205	Staffan Eklöf (SD)	